

RAZBOLJENA ŠPANIJA IŠČE IZHOD IZ PROŠLOSTI

USTANOVITEV REPUBLIKE BREZ SOCIALNIH PREUREDB NE PRINESE REŠITVE DOLGO ZAOSTALI DEŽELI

Strmoglavljenje Alfonza povzročilo poparjenost med reakcijo v inozemstvu.—Opozicija katoliške cerkve.
—Španski socialisti v boju za republiko

V Španiji že dolgo vre. Sedem let jo je tiščala za vrat diktatura pod vlado Primo de Rivero. Ko je padla, so novi ministri obljubovali reforme, povratek parlamentarizma in svobodne volitve. Toda zvit kralj Alfonz je s temi tolažilniškimi besedami skušal le izhoda, kako čimbolj utrditi svoj režim v napetem položaju. Republikanci niso mirovali. Bolj in bolj so prodirali med ljudstvo s svojo propagando. V prilog so jim bile tudi gospodarske razmere. Skušali so oklicati republiko že prošlega decembra in sestaviti vlado, toda v igri je odnesel zmago kralj in dal ene voditelje zapreti, drugi so utekli preko meje.

Prvič je postala Španija republika leta 1873. Obstala je leto dni. Dežela se ni bila pripravljena za tako formo vlade in republikanci so bili zelo nesložni.

Burbonska dinastija, ki je do prošlega tedna vladala Španiji, je stara 231 let. Pred njo so imele tron druge. Burbonci so prišli znova na španski prestol l. 1875. Od tedaj so oprli svoj režim popolnoma na plemstvo ter katoliško cerkev. Kralj Alfonz XIII. je postal vladar Španije l. 1902. Poročil se je leto pozneje z angleško princezo Viktorijo-Evgenijo.

Španija je bila nekoč svetovna veselisa iz ogromnih kolonijalnih bogastvi posebno v južni, centralni in tudi severni Ameriki. Udala se je uživanju in brutalno izkoriščala podjarmljena ljudstva. To jo je pokopalo. V svojih tradicijah je bila španska monarhija ena najkonzervativnejših na svetu. Najboljša zemlja je v posesti plemstva ter katoliške cerkve. Najbrž nikjer na svetu ne lajuje rimska cerkev proporno toliko bogastev kakor v Španiji. In menda nikjer ni toliko v službi zastarane vlade, kakor je bila do prošlega tedna v Španiji.

Reakcionarji po svetu se najbolj tolažijo s cerkvijo. Vedo, da imajo posvetni in redovni duhovniki nad španskim ljudstvom silen vpliv. Kakor hitro začne republikanska vlada z drastičnimi reformami, ki bi prizadele cerkev, bi bil odpor hierarhije veliko hušji, kakor je bil pred nekaj leti boj proti mehiški vladi.

Ljudstvo v Španiji je po zadem letu je tiščala za vrat diktatura pod vlado Primo de Rivero. Ko je padla, so novi ministri obljubovali reforme, povratek parlamentarizma in svobodne volitve. Toda zvit kralj Alfonz je s temi tolažilniškimi besedami skušal le izhoda, kako čimbolj utrditi svoj režim v napetem položaju. Republikanci niso mirovali. Bolj in bolj so prodirali med ljudstvo s svojo propagando. V prilog so jim bile tudi gospodarske razmere. Skušali so oklicati republiko že prošlega decembra in sestaviti vlado, toda v igri je odnesel zmago kralj in dal ene voditelje zapreti, drugi so utekli preko meje.

V Rimu so vsled padca dinastije jako poparjeni. Saj je imel Vatikan na španskem dvoru mogočnega zaveznika, ki mu je bil v pomoč posebno v diplomaciji. Sveta stolica je zelo v skrbeh za cerkveno premoženje v Španiji. Ako ga republikanska vlada konfiscira ter razdeli zemljo med kmete, bo vzeta cerkvi gospodarska moč, kakor je bila npr. v Franciji. In če po francoskem vzgledu razpusti še samostane, bo udarec toliko hušji.

Za provizoričnega predsednika republike je bil v republikanskih krogih v najprej izbran Alcala Zamora. Republikansko gibanje ima svojo najjačjo oporo v socialistih, v svobodnomiselnih krogih, katerih boj je predvsem naperjen proti cerkvi, in v raznih liberalnih (Nadaljevanje na 7. strani.)

NOVI ŽUPAN MESTA RACINE V WISCONSINU JE SOCIALIST

William J. Swoboda je bil 7. aprila izvoljen za župana mesta Racine, ki je drugo največje mesto v Wisconsinu. Prvo po velikosti je Milwaukee, ki ima istotako socialističnega župana. Sodrugi Swoboda je šele 33 let star. Pravi, da se je navzel socialističnih idej med vojno, ko je služil v ameriški armadi. "Ko sem se vrnil, sem videl, da je vojna napravila nad 30,000 novih milijonarjev, ki so vpili doma, da naj umiramo za čast domovine! Tega mi je bilo dosti, pa sem se odločil za socialistično gibanje", je pojasnil reporterjem novi župan.

KATERO POT ŽELITE SVOJEMU OTROKU?

MENTALNE BOLEZNI V ZEDINJENIH DRŽAVAH NARAŠČAJO

V zavodih za slaboumne in v blaznicah je bilo leta 1930 v Zed. državah 415,152 bolnikov, kar je blizu 37,000 več kakor leto poprej. Journal of the American Medical Association piše, da ako se bodo mentalne bolezni večale v toliki meri, bo v omenjenih zavodih čez tri leta že nad pol milijona slaboumnih in blaznih.

Par sto tisoč slaboumnih in blaznih ima zavetje na domovih svojih sorodnikov. Na prosto so puščeni iz zavodov na željo in v varstvo sorodnikov le taki blazni, ki ne ogrožajo osebne varnosti drugim ljudem.

Uprave zavodov za mentalno bolne jamrajo, da so prenatrpani z bolniki. Dasi jih povečavajo in grade nove, narašča število bolnikov še mnogo hitreje.

Večje ječe in večje blaznice so refleksija na sedanjim sistem, ki povzroča, da se mnogim omrači um, ki bi v zdravejših ekonomskih razmerah ostali normalni.

Začetek starostne pokojnine v New Jerseyju

Dne 14. aprila je zakonodajna država New Jersey sprejela predlogo, ki določa dolar penzije na dan državljanom, ki so preko 70 let stari in brez sredstev za preživljanje.

Prohibicija na Finskem

Na Finskem imajo že dolgo prohibicijo, ki pa se ni zadovoljivo obnesla, dasi Finska ne pozna grafitanja kakor je razvito v Zed. državah. Dne 14. aprila je finski parlament legaliziral pivo, ki s ne imeti dva in četrt odstotka alkohola. Prej ga je smelo imeti le 1.6 odstotka.

PREOBLJUDENOST IN NARAŠČANJE ŠTEVILA BREZPOSELNIH POVZROČA FAŠISTIČNI VLADI VELIKE SKRBI

V najubožnejših krajih Italije se prebivalstvo najbolj množi. Vlada in papež zatirata porodno kontrolo

Koncem prošlega leta je število Italijev že 42,874,000 prebivalcev. Ker je po velikosti Italija le štiri tisoč kv. milj večja kot Arizona, toda 30,000 kv. milj manjša kot Montana, si lahko predstavljate njeno velikost obljudenost. V nobeni večnji deželi v Evropi ni gostota prebivalstva tolikšna, kakor v Italiji, a v zvezi temu zahteva fašistična vlada in papež, da se porodov ne sme omejevati. Cerkev in država pazita skupno, na podlagi sporazumnih odredb in zakonov, da se vsako gibanje za kontrolo porodov že v kalu zatire. Prodajanje ali brezplačno razpečevanje preventivnih sredstev je v Italiji strogo zabranjeno.

Število brezposelnih je v Mussolinijevem rajju naraslo že na milijon, ali v zvezi temu hočeta vlada in cerkev še več in več otrok, da bo še več lačnih in brezposelnih. Lani je prebivalstvo naraslo za nad pol milijona, ali 26 na vsakih tisoč Italijanov. To je naraščaj, s kakršnim se menda ne more ponasati nobena velika dežela. V zgodovini Italije ni bil naraščaj prebivalstva še nikoli tolikšen kakor lani. Vzrok temu je, kot omenjeno, zatiranje porodne kontrole in pa gonja katoliške cerkve proti materam, ki se branijo prevelikega števila otrok.

Zanimivo je tole: V tistih italijanskih provincinah, posebno na severu, kjer je odstotek analfabetov majhen, in kjer je pred prihodom fašizma bilo svobodnomiselnost in kulturno gibanje močno, se porodna kontrola vseeno izvaja, dasi imajo ljudje težkoče radi strogih postav. V Kalabriji, kjer je ignoranca največja in beda najhujša, je prišlo lani 33 rojstev na vsakih tisoč prebivalcev, medtem ko jih je bilo v Piemontu, ki je najbolj razvita provinca v Italiji, samo 16 na tisoč. Italija je revna dežela, skoro brez prirodnih zakladov, razen vodnih sil. Njeni pridelki še od daleč ne zadoščajo za prehranjevanje prebivalstva, vsled tega je treba živila v velikih količinah uvažati. Ker je zdaj naseljevanje skoro v vse dežele ustavljeno, se Mussolini praska, kam bi s prebivalstvom prebivalstva. Poročajo, da ne govori več zoper porodno kontrolo, ker je spoznal, da mora tolikšno naraščanje prebivalstva na eni strani, ter gospodarsko propadanje na drugi, privedi v katastrofo. Sestrada Italija tvori tudi nevarnost miru, zato se pojavljajo na ligo narodov zahteve, da začne ona študirati problem preobljudenosti ter porodne kontrole. Eni ji celo predlagajo, da naj napravi pritisk na dežele, ki po nepotrebnem silijo ljudi v prekomerno razmnoževanje. "To, kar počne Italija, je kriminalstvo," komentira en odlični propagator regulacije porodov v svetovnem obsegu. Ako se bo prebivalstvo Italije množilo po sedanjem merilu, bo naraslo v 50 letih več ko petindvajset milijonov, da bo štela blizu 70 milijonov ljudi.

SODNE DOLOČBE IN KAZNI V ITALIJI SO ZELO POOSTRENE

Mussolinijev režim ni posebno siguren svoje varnosti, zato je preuredil italijanski sodni sistem sebi v še večjo protekcijo. Kritiziranje Mussolinija, njegovih ministrov ter drugih višjih javnih uradnikov je strogo kaznjivo. Istotako vsaka agitacija proti fašizmu. Ljudi, ki se pregreše zoper telesno varnost Mussolinija, kralja ali papeža, se kaznuje s smrtjo. Zadoštuje, da človek grozi, da bo ubil koga izmed omenjenih, pa zapade smrtni kazni. V Italiji pred fašizmom ni bilo smrtnih kazni. Potem so jo uvedli le za izjemne slučaje v "velizdajah", npr. proti Slovencev v Primorju.

V zaporu bo moral vsak jetnik, ako ima kaj posesti, plačevati sam za svoje vzdrževanje. S tem bo dvojno kaznovan. Fašistična oblast ga bo za kakršenkoli političen ali kak drug prestopok poglala v ječo, in mu potem vzela posestvo, da bo z njim pokrila svoje izdatke za hrano in "trdo ležišče", ki ga bo dala jetniku. Vsled te določbe je teror zelo povečan, ker daje vladi moč, da uniči svoje neprijatelje fizično s težkimi zapornimi kaznimi in gospodarsko. Trden tak režim ni, ker se za svojo ohrano preveč zanaša na silo. Novi zakon določa zaporne kazni od enega do pet let tudi za tiste, ki se pregreše zoper cerkev. Po teh določbah je vsako motenje procesij, raznih drugih verskih svečanosti in žaljenje cerkve kaznjivo. Kaznjivo je tudi govoriti slabo o umrlih osebah. Te kazenske določbe je fašistična vlada izdelala sporazumno s papežem.

Nad 8,000 novih knjig

V Z. D. je bilo leta 1930 izdanih 8,134 novih knjig.

TEKMOVANJA ZA SOVJETSKI TRG

Sovjetska naročila v Zed. državah znižana. Povečana v Nemčiji, Angliji in Italiji.

Vsled gonje ameriških zingotov ter raznih bizniških interesov v Zed. državah, katerim sovjetska trgovina s svojim tekmovalcem na mednarodnem trgu škoduje, ima ruski izvoz v to deželo težkoče in povečane stroške. Nagaja mu ameriška vlada ter carinske oblasti. Ta boj traja že več mesecev, dasi je Moskva večkrat namignila Ameriki, da bo dala svoja naročila drugam, če se s provociranjem ne preneha. Ali v Washingtonu mislijo, da je Rusija takorekoč prisiljena kupovati traktorje in razne stroje v tej deželi, ker so tukajšnji izdelki bolj prilagojeni potrebam Sovjetske Unije, kakor pa izdelki industrij manjših dežel. Ali Rusija je vseeno poskušala prenesti del svojih naročil v Nemčijo, in kakor poročajo, so ji nemški industrialci in finančniki dali \$75,000,000 kredita, in za ta denar si lahko naroča stroje in druge izdelke v Nemčiji, proti plačevanju na obroke. Naročila v omenjeni vsoti bi morala Sovjetska Unija glasom sporazuma plačati nemški industriji v teku treh let. Tudi v Angliji in Italiji so ruska naročila narasla; vzlic temu kupuje še vedno največ od Zed. držav. Razne dežele med tem pridno tekmujejo, da se utaboro na ruskem trgu, kar sovjetske trgovske komisije spretno izrabljajo v prid Unije.

Samomori na Dunaju

Na Dunaju, ki še vedno slovi kot eno najbolj veselih mest na svetu, si je leta 1930 skušalo vzeti življenje 3,065 ljudi. Posrečenih samomorov je bilo 1,019.

SPREMENJEN POLOŽAJ V ŠPANIJI

Še nedavno so Alfonzove čete streljale na demonstrante, ki so manifestirali za republiko. Na tej sliki spodaj so študenti pred medicinsko fakulteto v Madridu, ki so zahtevali republiko. Ob tej priliki so demonstrativno zažgali kraljevo sliko. Na sliki zgoraj so člani civilne garde, ki so oddajali strela na demonstrante. Ravno ko je bila ta fotografija vzeta, je sprožil streljak v skupino dijakov, ki so bili na strelski medicinski fakulteti in metali razne predmete na policijo. En dijak je padel smrtno zadel. Ali kdo sile se je zaobrnilo. Nekaj dni pozneje je bila proglašena republika v vsi Španiji. Kralj z družino je odšel na varno v inozemstvo. Za take slučaje si je dal "na stran" okrog \$15,000,000, katere ima v raznih vložbah v Zed. državah, Južni Ameriki, Angliji, Švici in Franciji.

STE ŽE poslali naročilo za MAJSKO ŠTEVILKO 'Proletarca'?

Glasovi iz Našega Gibanja

Prvomajske proslave

Cleveland, O. — Prvi maj je praznik svetovnega delavstva. To je resničen mednarodni dan. Praznuje ga proletariat vseh dežel.

V Clevelandu se bo vršila socialistična prvomajska manifestacija v avditoriju Slov. nar. doma v petek 1. maja ob 8. zvečer. Imela bo izbran spored. Sodelujejo trije pevski zbori, namreč "Zarja", ter češki in finski. Nastopijo tudi češko delavski telovadci pod vodstvom s. J. Martinka. Govorniki bodo s. Sharts iz Daytona, večkratni socialistični kandidat za governerja in član strankine eksekutive; dalje Willert, Siskovich, Martinek in več drugih. Slovensko in ostalo jugoslovansko delavstvo je vabljenno, da pride polnoštevilno na to slavnost. — **John Krebel.**

Chicago, Ill. — Prvomajska slavnost kluba št. 1 se vrši v petek 1. maja ob 7.30 zvečer v dvorani SNPJ. Nastopijo slovenski in angleški govorniki; slovenski govornik bo Joško Oven. Sodeluje zbor "Sava", ki zapoje več pesmi. Dalje sta na sporedu slovenska deklamacija v prizoru in ena angleška. Čuli bomo tudi solista na akordino.

V angleškem jeziku bo vpriporjena drama "Black Hell". Po sporedu bo plesna zabava. Podrobnejše poročilo bo v majski številki. Vstopnina je 35c za osebo, da se pokrijejo glavni stroški. — **P. O.**

Milwaukee, Wis. — Tukajšnji soc. klub št. 37 priredi prvomajsko proslavo v nedeljo 26. aprila v SST dvorani. Zvečer bosta uprizorjeni dve igri, angleška "What Price Coal?" in slovenska "Njegov jubilej". Igrala bo dobra godba in pripravljeno bo vse drugo, da bo občinstvo zadovoljno.

Uljudno se vabijo vsi rojaki, da skupno proslavimo delavski praznik Prvi maj. Vstopnina za moške 50c, za ženske 35c. Ker je vstopnina nizka, se pričakuje navdne velika udeležba, da proslavimo Prvi maj demonstrativno.

Vsi na plan 26. aprila! Za publicijski odsek: — **Joseph Ule.**

Collinwood, O. — Majska slavnost, ki jo prireja klub št. 49 JSZ, v nedeljo 3. maja v Slov. del. domu na 15335 Waterloo Rd., bo imela obsežen in skrbno izbran spored. Otvoritveni govor bo imel Jos. Durn. O pomenu slavnosti in položaju govoril Jos. Martinek, urednik češkega socialističnega lista. Miss Terbižan bo deklamirala "I Shall Be Free", in Vinko Zgonik "Prvemaju". Vinko Coff aranžira živo sliko, v kateri pojeta Planinc in Miss Blumel. Ann Wasworth poje in igra na kitaro. Nekaj komadov bodo udarjali tamburaši "Kičeni Srem". Tenorist Louis Belle bo pel, in čuli bomo tudi Die Bauern gruppe, ali kakor jim pravimo, Tirolece. Fende in Misich nam dasta 10 mint šale. Zapoje Jadranov kvartet (Podboj-Dojmovich-Novak-Stano-

nik), in Barbičev orkester zaigra valček in koračnico. Prične se ob 7:30 zvečer. Vstopnina 50c. Vabljeni vsi. — **Odbor.**

Detroit, Mich. — Kluba št. 114 in 115 JSZ, ter angleški odsek prirede prvomajsko slavnost skupno v petek 1. maja na 116 Six Mile Rd. Prične se točno ob 8. zvečer. Pevski zbor Svoboda zapoje za otvoritev slavnosti socialistično koračnico. Potem slede govori v slovenskem in angleškem jeziku o pomenu 1. maja za delavski razred. Vstopnina na to priredbo je samo 25c. Pridite v čimvečjem številu, kajti letošnji Prvi maj bo praznik prebujenih delavskih množic, ki bodo manifestirale kakor še nobenkrat po vojni.

John Janc.

Barberton, O. — Klub št. 232 JSZ, priredi majske manifestacije v soboto 9. maja v dvorani druž. "Domovina" na 14th St. Prične se ob 7. zvečer. Govornika bosta v slovenskem jeziku John Terčelj in v angleškem John Kutch, oba iz Cansburga, Pa.

Na sporedu je tudi par deklamacij, ki jih bosta predvajala Joe Pustovrh ml. v angleškem in Mary Bregar v slovenskem jeziku. Oktet "Javornik" pa zapoje nekaj lepih pesmi.

Po programu se razvije plesna in prosta zabava ob zvokih izbornega orkestra. Klub bo udeležence čimbolje postregel. Vstopnina prosta za vse.

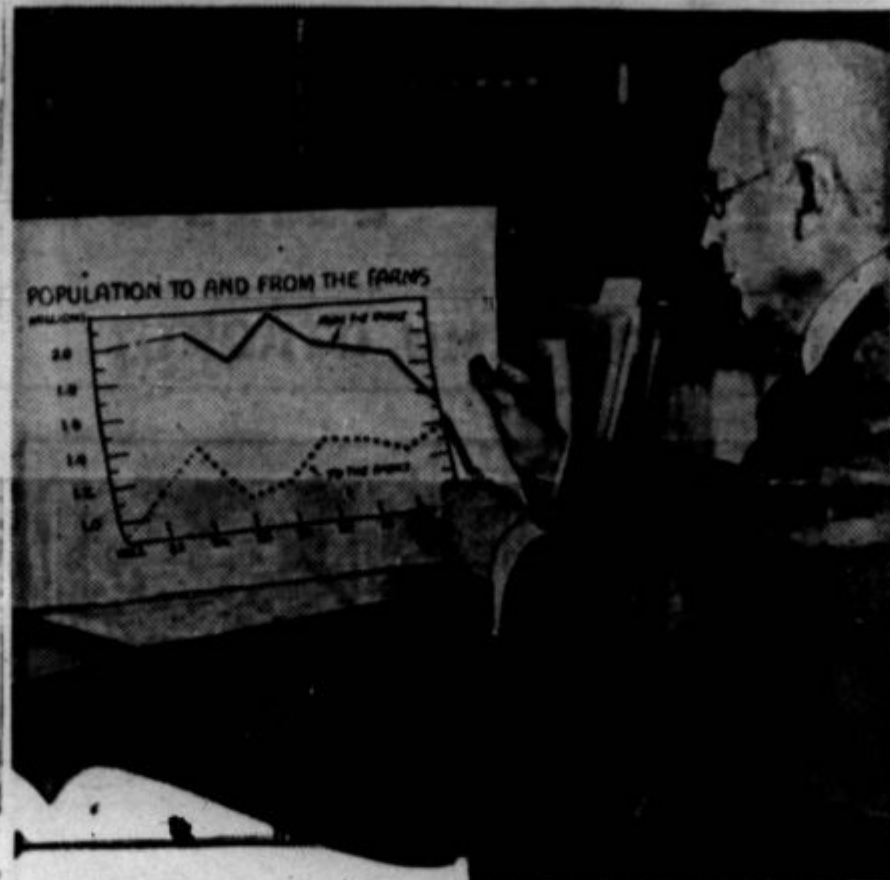
Pridite vsi na to delavsko manifestacijo, da bomo čimlepše izrazili svojo solidarnost s proletarijatom v borbi za naše skupne pravice. Dinastije padajo, stebri starega reda pokajo, delavci, bodočnost je vaša! Organizirajte se zanj! Udeležujte se vsi do zadnjega svojih priredb, kakor bo v soboto 9. maja. — **J. Jankovich.**

Parkhill, Pa. — Johnstovnski sodrugi smo doslej vedno praznovali prvi maj, kot je pač bilo v danih razmerah mogoče. Za letošnje prvomajsko slavnost, ki se bo vršila v soboto 2. maja zvečer v Slov. domu na Franklinu, je klub pripravil bogat program, s sodelovanjem dramatičnega odseka. Nastopijo dobri govorniki, podane bodo pomembne deklamacije in sodelovalo bo hrvatsko pevsko društvo "Rodoljub", znano kot eno najboljših hrvatskih pevskih zborov v Ameriki.

Dramski odsek vpripori dramo "Njegov jubilej", ki jo je prevel iz nemščine pokojni sodrug Jože Zavertnik. Drama se odigrava na resničnem ozadju današnjega družabnega reda. Slika malega "neodvisnega" rokodelca, ki ga uničuje moderna strojna doba.

Za smeh in kratek čas bodo podali naši agilni člani mladinskega odseka komedija v angleščini, "Hans von Smash" ali če hočete po slovensko, "fant od fare", kajti Hans bo poskrbel, da se boste vsi od srca nasmejali. Po programu bo plesna zabava. Igrala bo prvovrstna godba.

Ljudje se selijo nazaj na farme

Skoki dobrih deset let je prebivalstvo na ameriških farmah nazadovalo, medtem ko je v mestih naglo naraščalo. Leta 1930 se je izselilo iz mest na farme toliko ljudi kakor jih je šlo iz farm v mesta, pravi statistika agrarnega departamenta v Washingtonu, D. C. Na sliki je C. J. Galpin, načelnik za statistiko v omenjenem departamentu. Gornja črta na karti predstavlja izseljevanje iz farm v mesta, in spodnja iz mest nazaj na farme.

Da bomo čim dostojnejše praznovali naš delavski dan, apeliramo na zavedno slovensko delavstvo v tem okrožju, da pride na prireditev v obilnem številu.

Ad. Krasna.

To in ono iz Johnstowna

Johnstown, Pa. — Dne 11. aprila je preminul Ivan Saunik. Ugonobila ga je pljučnica. Pokojnik je bil doma iz Brežic. Prišel je v Ameriko okrog 1. 1909. Po poklicu je bil pek. Bavil se je s to obrtjo v starem kraju v Ribnici in na Rakeku. Soproga mu je umrla v starem kraju, ostalo družino pa je dobil vso v Ameriko. Dosegel je visoko starost 74 let. Bil je vedno čil in poln humorja. V njegovi družbi je bilo vedno prijetno. Pogreb se je na njegovo željo vršil civilno v Central City na Grand View pokopališče ob obilni udeležbi. Na grobu mu je spregovoril par besed v slovo Andrew Vidrich. Tu zapušča štiri hčere in enega sina. Blag ti spomin, stari proletar!

Diletantski zbor kluba št. 5 JSZ, se marljivo pripravlja na majske proslave, ki se bo vršila v soboto 2. maja v S. I. D. na Franklinu. Na sporedu je stara, toda vedno realna socialna drama "Njegov jubilej", ki bo igrana v slovenskem jeziku. V angleškem jeziku pa nam predstavijo naši mladi komedijun "Hans von Smash". Glavni junak je priseljencec iz Nemčije, ki s svojim polovičnim znanjem angleščine argumentira, tudi gospodari, dela in nadzira. Razen teh dveh predstav bomo čuli govore, godbo, hrvatsko pevsko druž. "Rodoljub" in par pesmi menda zapoje tudi naš stari "Bled". Program je zelo bogat, a poleg tega bo ostalo še nekaj časa za plesno zabavo.

Dne 16. maja vpripori žensko druž. št. 600 veseloigro "Vdova Rošlinka". Predstava bo v S. D. D. na Franklinu. Dasi smo o tej igri že večkrat čitali, bomo imeli tu zdaj prvič

priliko, da jo vidimo na odru. Naravno, da bomo šli na predstavo, ker nas zaljubljena vdova Rošlinka s svojim romarjem in raznašalcem blaževca žegna zelo zanima.

Slov. pev. zbor "Bled" vpripori v nedeljo 17. maja v S. D. D. na Franklinu opereti "Rožmarin" in "Snubač". Ko ju boste videli, boste v duhu za nekaj časa v rodni vasi, tako bodo vplivali na vas ljubki dekliski in fantovski nastopi.

X.

Z agitacije za Proletarca in JSZ.

Mi gremo naprej kljub depresiji. — Po La Sallu in okolici. Prva pot v Joliet.

V prejšnjih dopisih sem deloma poročal o mojem posetu naselbine La Salle ter drugih v okolici, kjer smo s sodrugi agitirali za razširjenje tega lista in za pojačanje klubov.

Name so rojaki v teh krajih napravili najboljši vtis. Videl sem, da so ideje, ki jih zastopa naše gibanje, tu zelo močno utaborjene.

Ako je kdaj kak čas neprimeren za agitacijo, pa bilo za kakršenkoli list, tedaj je to takozvana prazniška sezona. Jaz sem bil tam okrog velikonočnih praznikov, ko imajo družine ponavadi izredne izdatke z nakupovanjem oblek za otroke, pa tudi starejši si radi kaj kupijo "za pomlad", ako dopuščajo finance. Dekleta se posebno žele, da dobe nove obleke, kajti sosedova jo bo imela, pa ona, druga, in tretja, in seveda, če druge, naša tudi!

Starše tarejo skrbi. Na vsak način hočejo ustreči otrokom, toda kje vzeti? Pa se že kako iztisnejo dolarji, če ni bila brezposelnost predolga, in ako se boleznih hiše ogibajo, da ni treba vabiti še zdravnike v vas. Mladina po večini ne premišljuje o skrbeh svojih roditeljev, ker je navajena, da dobi, kar želi ali hoče. Morda ne vse, kajti dostikrat se mora sprijazniti s kompromisom, toda brez nič le ni.

Vzlic vsem tem neprilikam mi je prišel na misel delavski klic, "mi vstajamo! Vas je strah!" V La Sallu so me o veljavni tega gesla uverili s svojim delom in voljo za sodelovanje. Dvomim, da sem ga kje dobil več v svojih 37-letih v delavskem gibanju kakor tukaj.

Z njihovo pomočjo smo dosegli uspehe, na kakršne bi v teh časih nikdar ne računali. Rezultat tega dela je petinštrideset novih naročnikov. Tudi Fr. Novak ter sodružice na Oglesby so dosegli lep uspeh v

agitaciji za list in Zvezo. Sodrugi in sodružice vrše v tej naselbini svojo dolžnost, zlasti se uveljavljajo Hotkovi in Pahorjevi, sodružica Medvešek in Fr. Novak, ki vodi delo. Dasi sem bil poslan v to naselbino, nisem imel dosti posla, ker so ga opravili drugi. So še ljudje, ki nimajo Proletarca, ampak ako ni, tudi voda ne odnese. Vseeno sem dobil dva nova naročnika, kar se je smatralo za nekaj izrednega. Po mojem odhodu mi je sporočil Fr. Novak, da je dobil še enega novega.

Oglesby ima okrog 5.000 prebivalcev. Največ je Italijanov, Poljakov in Litvincev. Tu di druge narodnosti so zastopane, toda v manjšem številu. Slovenskih družin štejejo okrog 75, vseh Slovencev pa je do 400. Svoje cerkve nimajo. Kar je vernih, hodi v poljsko. Večsi pride kak frančiškan iz Lemonta, da poskrbi za duše in da poagitrira za njihov tisk.

V tem mestu je glavni vir za služka cementna delavstva. V "cementovnah" delajo samo moški. Zene in dekleta, ki delajo za dnevno ali tedensko plačo, morajo na dolgo pot v La Salle, v tovarno za ure, kjer so delavci zelo izkoriščani.

Pred kakimi šestimi meseci je ta kraj obiskal misijonar pater Odilo Hainšek, ki se je potrudil tudi sempatja po hišah na agitaciji za Ave Mario. Razume se, da ni pri tem pozabil agitirati tudi proti naprednim našim listom, kot sta Proletarec in Prosveta. V pridigah so ti gospodje zelo drzni. Ljudi silijo na razno priseganje in se sploh trudijo, da napravijo nanje neizbrisen vtis ter jih s tem ohranijo zase. Delavci bi storili pametno, če bi takim ljudem svetovali, da naj delujejo za spreobrnjenje med izkoriščevalci, ako mislijo, da je pridigarstvo še potrebno.

Vsako, ki dela v cementarni, je deležen velike porcije pokore, brez da bi mu jo vrhu te nalagali še v spovednicah. Radi urednikove želje, da bomo v teh par številkah bolj kratki, končam. Več pa v prihodnjih izdajah. — **Anton Vičič.**

Ohijska konferenca Prosvetne Maticice JSZ.
Klubom in društvom prosvetne maticice JSZ, v okrožjih Cleveland, Barberton, Girard in v drugih naselbinah tega dela države Ohio naznanjamo, da se vrši prihodnja konferenca v nedeljo 24. maja v Slov. nar. domu v Girardu. Začne se točno ob 9. zjutraj. Ako katero društvo ali klub ne dobi posebnega vabila, jih prosimo, da upoštevajo to naznanilo ter izvolijo zastopnike.

Ako so bila delavska politična in prosvetna zborovanja kdajkoli potrebna, se lahko posej pravici reče, da so nujno potrebna posebno v tej dobi, ko je kapitalistični sistem svoje gospodarstvo temeljito zavozil, pripravil milijone in milijone delavcev ob zaslužek, pognal v bedo milijone ljudi, pri tem pa se uničujejo ogromne zaloge živil, ker delavci nimajo sredstev, da bi jih pokupili, kapitalizem pa jih rajše zavrže, ako jih ne more dobičkanosno prodati, pa magari, če pri tem pogine nevem koliko ljudi.

Sistem, kakršen je, ni zmogel obstati. Prihaja vedno globlje v bankrot, in njegovo mesto prevzame delavstvo, ki bo na sedanjih razvalih zgradilo socialistično uredbo.

O tem zborovanju se razpravlja v klubih in društvih. Pridite na konferenco pripravljene, da bo njeno delo toliko bolj plodonosno.

Večer prej se vrši v Girardu v SND prireditve pod pokroviteljstvom tamkajšnjega kluba v prid konferenci.

Louis Zorko,
konferenčni tajnik.

Delavske razmere v 'križi'

Moon Run, Pa. — Take križe, kot je sedanja, že nismo občutili od leta 1907-8. Premogovnik Pittsburgh coal kompanije je obratoval že dalj časa komaj polovico dni, nedavno pa je popolnoma prenehal. V kompanijski prodajalni ne daje ničesar na up. Če nimaš, da bi plačal, pa hodi lačen okrog.

Ko je ta kompanija začela svoj boj za zdrobitev unije, je veliko obljubovala. Njeni ljudje so zagotavljali, da bo znižanje mezdne lestvice pomenilo stalno delo in obrat s polno paro. Marsikdo jim je verjel. Kompanija pa je kmalu pozabila na obljube, ker so nji njeni interesi glavno. Kaj bo z delavci, to njo ne briga.

Res je že čas, da se bi delavci predramili. Republikanci in demokratje dajejo samo obljube, kadar hodijo pred volitvami okrog delavcev in moledujejo za njihove glasove.

Ko so izvoljeni, hodi po preproh, kakor pittsburski župan ki je dal zanj \$1.950. Mehka stvar, katero ni sam plačal, nego davkoplačevalci. Brezposelni marsikje še praznih vreč nimajo, da bi ležali na njih.

Ako čitate liste, vidite, kako siplje mestna administracija ljudski denar v kanal korupcije, da se izteka v žepu, katerim ne spada. Ali ne bi bilo pametno, če bi delavci pri prihodnjih volitvah ne glasovali več za sovražnike svojih interesov, nego za socialistično stranko, katera se bori za delavstvo? Eni delavci pravijo, da bi šli v

soc. organizacijo, ampak za to je še dosti časa. Ste že kdaj slišali, da se kak kapitalist brani svoje organizacije, češ, bom pristopil, toda se mi še ne mudi. Njih ni treba nič siliti. Zato pa vladajo, ker so organizirani, delavci pa se na več prerekaajo, namesto da se bi učili ter se združili v svoji politični stranki.

J. Ambrožič.

Naši kandidatje. — Izlet "Zarje" v Detroit

Cleveland, O. — Kot že poročano, je soc. stranka nominirala za prihodnje volitve štiri aldermanske kandidate. V I. distriktu je kandidat John Wilbert, v II. Jos. Martinek, v III. Max Wohl in v IV. Jos. A. Siskovich. Prvotno je bilo določeno, da bo Siskovich kandidat v III. distriktu, a pozneje je bilo to spremenjeno, da bo kandidiral v IV. Vodili bomo zanje živahno kampanjo, da pridobimo tudi delavci zastopstvo v mestnem odboru.

Pevski zbor "Zarja" se pripravljala na izlet v Detroit, kjer bo sodeloval v nedeljo 26. aprila na koncertni prireditvi soc. pevskega zbora "Svoboda". Zbor "Zarja" je najel posebno karo v vlaku, ki nas odpelje iz Clevelanda ob 12. zvečer. Voznina v oba kraja je samo \$3.50. Kdor želi iti z zborn, naj se prikladi v klubovih prostorih v SND. Odprto je vsak večer od 7. do 10. Zdaj se vam nudi najlepša prilika iti v Detroit na lepo prireditev "Svobode" za malo ceno. — **John Krebel.**

Večerinka v prid SND. v Detroitu

Detroit, Mich. — Sodeč po priredbah, ki jih imamo v naši naselbini, bodisi kulturnih kakor tudi zabavah, bi človek lahko dobil vtis, da je Hooverjeva prosperiteta lepo obrodila. Pa ni, kajti mnogi detroitški rojaki so vsled nje zelo prizadeti. Kulturno in socialno življenje pa vzlic temu gojimo kolikor mogoče. In ni ga malo.

V soboto 2. maja bo ženski odsek S. N. D. priredil večerinko v znani dvorani na Six Mile Rd. in Woodward. Želimo, da s tem pripomoremo po pravilo, "kamen do kamna", k zgradbi.

Delnarji razmotrivajo o načrtu, da bi zgradili zdaj nekaj začasnega, namreč poslopje, v katerem bi imeli zborovanja, kake manjše priredbe in podobno, da bi služilo za najnujnejše potrebe. Ampak tudi to stane precej denarja.

Ako se udeležite te večerinke, boste pripomogli k cilju, a ob enem boste imeli tudi mnogo zabave. — **Katie Krainz.**

Majska izdaja "Proletarca"

izide kot običajno v povečani obliki, bo tiskana na boljšem papirju ter bo imela bogato vsebino.

V nji bodo članki o problemu brezposelnosti, starostni pokojnini, o bodočnosti naših podpornih organizacij, o naših kulturnih društvih, delavskem gibanju med ameriški Jugoslavoani itd. Kot običajno, bodo v nji zastopani razni tukajšnji in starokrajski sodrugi.

Cene tej izdaji so sledeče:

Posamezen iztis	\$ .15	100 iztisov	\$12.80
10 iztisov	1.40	250 iztisov	32.00
25 iztisov	3.50	500 iztisov	50.00
50 iztisov	6.90	1000 iztisov	95.00

Kdor prijatelj tega lista želi imeti v nji pozdravni oglas, je cena \$1 za vsak palec prostora v širini ene kolone. Ta cena velja samo za pozdravne oglase. Prosimo, priporočite trgovcem in drugim, pri katerih nabavljate potrebščine, da pošljejo oglase v majske številke. Za pojasnila pišite upravništvu.

Sodrugi in somišljeniki, poskrbite, da pride prvomajska številka Proletarca, ki je manifestacijski izraz zavednega delavstva, v čimvečjem številu med slovensko ter drugo jugoslovansko ljudstvo.

KLUBOM IN DRUŠTVOM

ALI želite svojim priredbam čimveč moralnega in gmotnega uspeha?

OGLAŠAJTE JIH V PROLETARCU!

KRALJEVAŠKI TRABANTJE V CHICAGU LAŽEJO

V clevelandski "Enakopravnosti" z dne 15. aprila ima Frank Vidmar dopis, obsegajoč dve in pol kolone, v katerem hvali fašistično politiko jugoslovanskih kraljevašev v Chicagu pod konzulovim vodstvom in napada Proletarca ter njim neljube osebe.

Dopisnik, ki je za tisti kup stavkov POSODIL ime, najbrž ne ve, koliko laži je podpisal. On se skorogotovo ne za veda, da je orodje sedaj, kakor je bil orodje, ko je igral posredovalca in "mesenžerja" na konvenciji SNPJ. v Waukeganu med "progresivno" in Bartulovičevo skupino. Bil je tudi predstavnik cementnega bloka na banketu, oziroma zabavi komunistične struje ter komunističnih delegatov za časa konvencije SNPJ. v Chicagu 1. 1929. "Radnik" ga je hvalil obkrajat za velikega "progresivca".

V omenjeni "E." naglašja med drugim s črnim tiskom "velikansko jugoslovansko proslavo", ki je baje spravila socialiste čisto iz tira.

Vršla se je dne 30. novembra v Ashland avditoriju. v katerem je prostora za do 5.000 ljudi. Rekli so, da je bilo v nji 6000 ljudi, dasi ni bilo v nji niti enega pravega Ribničana, da bi jo razrinil. Kopalova Svoboda je pisala, da je bil to jugoslovanski "četrti žulaj". Ker jih je pri "Svobodi" precej, ki dvomijo vanj, jim Kopal svoje kraljevaštvo uriva po ovinkih, natvezil jim je legendo o "četrtem žulaju".

Tisto slavnost mora po naročilu povelečevati tudi Fr. Vidmar, ki piše, da se socialistom izmikajo tla, Proletarec propada, Kolombatovič je velik demokrat in slične klobase ter danke.

Kakšna je bila "velikanska jugoslovanska proslava", ki jo razglašajo bivši zavezniki komunistov? Vladni "Jutranji list" v Zagrebu z dne 6. decembra piše pod naslovom "Proslava 1. decembra v inozemstvu" sledeče:

Chicago, 5./12.—Narodni praznik jugoslovanskega narodnega zedinjenja je bil tu proslavljen zelo svečano. V katoliški in pravoslavni cerkvi so se vršila svečana bogoslužja. V največji dvorani v Chicagu je bil prirejen koncert. na katerem so sodelovala vsa tukajšnja jugoslovanska pevska društva. S proslave je bil poslan poklonstveni brzovjav Njegovemu Veličanstvu Kralju, v katerem mu prisotni izrekajo globoko podaniško udanost. Vsa proslava je napravila na udeležence globok vtis."

To je tista "velikanska jugoslovanska proslava", katero opeva Frank Vidmar v "E." in Kopal v "Svobodi". Ker sta Vidmar in Kopal ter drugi funkcionarji njune zadruge inc. sodelovali pri aranžiranju "velikanske jugoslovanske proslave", pač vedo, kaj pomeni izražanje "globoke podaniške udanosti njegovemu veličanstvu kralju."

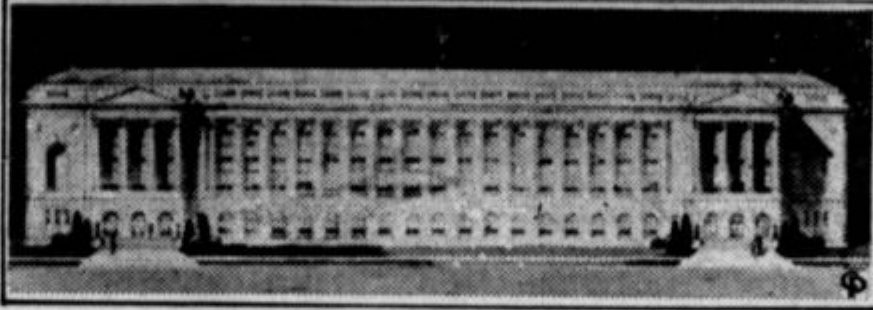
Hinavstvo teh tipov se vidi še posebno iz zaključnega stavka Vidmarjevega-Kopalovega dopisa v "E.", kjer pravi: "Naša nova domovina je republika in vsi državljani smo republikanci".

To sta napisala da nablufata čitatelje o njenem pravem namenu. Delala sta na vso moč za konzulovo slavnost, to da o prej citirani podaniški lojalnosti pa pred ameriškimi čitatelji previdno molčita. Ampak izjava podaniške udanosti, ki ste jo poslali z omenjenega shoda kralju, vas bo spremljala kamorkoli se ganete.

Drugič, vi ste lagali, ko pravite, da so sodelovali na "velikanski jugoslovanski slavnosti" vsi jugoslovanski pevski zbori. Čemu jih ne naštejete? "Sava" je imela isti dan koncert v dvorani ČSPS. ob najboljši udeležbi in z najboljšim moralnim in gmotnim uspehom v svoji zgodovini.

Laž je, da je Ashland avditorij največja dvorana v Chicagu. Vi pustite, da vas klečeplazni diplomatski agentje s svojimi kobalskimi hlapci izrabljajo, pa ste v kaši! Fantje, kar je vas pametnih, pustite to ničvredno družbo!

NOVE POŠTNE ZGRADBE

Ameriška poštna uprava ima v načrtu, da letos zgradi več novih pošt nih poslopij. Z delom so na onih že pričeli. Zgoraj je skica nove pošte v Kansas Cityju; v sredi je arhitektska skica za pošto v Bostonu, in spodaj v Louisville-u, Ky. Pošta zgradi novo poslopje tudi v Chicagu, toda načrti še niso dogotovljeni. Bo ogromna stavba, zgrajena južno od postaje Union nad železniškimi tirji, kateri drže na omenjeni kolodvor.

jo nanj. Po njemu se čisto nič ne ravna, kajti svojo cerkev so dali za dekle kapitalizmu, medtem ko Kristov nauk obsoja krivice, izkoriščanje in grabljenje bogastev.

Slovenski takozvani misijonarji zahtevajo od vernikov prisega s svečami v rokah, da ne bodo čitali naprednih delavskih listov. Verniki mislijo, da se gre misijonarjem zato, da obvarujejo duše, v resnici pa prirejajo take dramatične prisega v cerkvah raditega, da trpinu zapro luč do resnice.

Tako je, prijatelji in sodruzi, in nič drugače. Kdor vidi stvari drugače, je zaslepljen. Slep je ob belem dnevu z zdravimi očmi.

Delavci, ne gre se radi vere, nego le za vprašanje, kdaj naj listi, ki producirajo bogastva, nehajo biti hlapci in delajo v prid drug drugega namesto za zavajalce, gospodarje in druge krvose.

Sodruzi, odpraviti tak sistem, je naša dolžnost. Biti moramo proti njemu v borbi in na straži povsod. Razširjajmo naš tisk, ki se s delavsko besedo bori proti temu sistemu; ki odkriva mreno raz oči in briše pajčevine iz možgan.

Na delo za organizacijo, za naš tisk in našo bodočnost. To je pot, po kateri pridemo do zmage!"

Na tem sestanku so nato sledile živahne razprave, ki bodo imele za naše gibanje v tem kraju dobre posledice.

Poročevalec.

Izjava druš. št. 7 JPZS

Milwaukee, Wis. — V 16. številki "Obzora" nam br. Staut podaja zapriščeno izjavo br. Mike Pastirka, da nam tako dokaže svojo trditve, ki jo je zapisal v 15. številki Obzora. Do tu je vse prav od strani b. Stauta; ako je dotična izjava resnična ali ne, o tem bo odgovarjal omenjeni član.

Toda b. S. piše med drugim tudi tole: "Vašega dopisa z naslovom "Iz urada" itd. ne moremo priobčiti dokler nam ne vpošljete prispevkov za glasilo, ki so jih vplačali člani vašega društva dosedaj in katere samovoljno in nepravilno zadržujete."

B. Stautu naj bo pojasnjeno, da naše društvo ni nikdar pošljalo prispevkov za glasilo na upravo lista, nego direktno na gl. urad JPZS, od kjer se je mesečno plačevalo glasilo, dokler je isto obstajalo. Kakor hitro je "Obzor" nehal biti glasilo, je s tem avtomatično odpadel tudi za druš. št. 7; člani, kateri so imeli glasilo plačano za celo leto, so dobili 35c nazaj, ako pa kdo izmed članov še ni dobil omenjene vsote, naj se naznani pri druš. tajniku, pa mu bo takoj izplačana.

"New Leader"

angleški socialistični tednik.

Izhaja v New Yorku. Naročnina \$2 na leto, \$1 na pol leta.

Najboljše urejevanje angleški socialistični list v Ameriki. Mnogo slovenskih delavcev ga čita.

Naročite si ga tudi vi. Naročnino zanj sprejema "Proletarec".

John Metelko, O. D.

Pričkemo oči in določimo očala
6417 St. Clair Ave.,
CLEVELAND, O.

VINKO ARBANAS

1320 W. 18th St., Chicago, Ill.
Telefon Canal 4340.
SLOVENSKO-HRVATSKA
TRGOVINA CVETLIC.
Sveže cvetlice za ples, svadbe,
pogrzebe itd.

Anton Zornik

HERMINIE, PA.
Trgovina s mešanim blagom.
Poči in pralni stroji naša
posebnost.
Tel. Herminie 2221.

PRVOMAJSKA PROSLAVA

KLUBA ŠT. 118 J. S. Z.

v soboto 2. maja v dvorani dr. št. 138 SNPJ.

CANONSBURG-STRABANE, PA.

Pričetek ob 6. zvečer.

Vstopnina: za moške 75c, za ženske 25c.

Govorniki: WM. J. VAN ESSEN v angleščini in ANNA P. KRASNA v slovenščini, ki bo prvič nastopila med nami.

Delavstvo iz te in okoliških naselbin je vabljeno na obilno udeležbo, da čim lepše proslavimo naš delavski praznik.

PO PRAGRAMU PLES

Igral bo najboljši orkester iz Canonsburga.

Smničenja b. Stauta, da naše društvo zadržuje vplačane prispevke za zvezno glasilo, je GRDO OBREKOVANJE. Pomniti je treba, da JPZS. danes nima oficialnega glasila in druš. 7 je del te podporne organizacije. Kakor hitro pa bo gl. odbor JPZ Sloga zopet uustavil glasilo, bo naše društvo akaj pričelo s pobiranjem prispevkov zanj, pa naj bo glasilo "Obzor" ali katerikoli drugi list.

Sicer smo mnenja, da je b. S. dobro informiran o tej zadevi, želi pa jo prikazati v javnosti v taki luči, da onečasti društveni odbor, kateri ni bil pri volji plesati kakor je on igral!

Za druš. "Bratje Svobode" št. 7 JPZ. Sloga, Joe Vidmar, predsednik; Joe Gruvatz, tajnik; Lawrence Mesarich, blagajnik.

Veselica in shod federacije SNPJ v Penni

Pittsburgh, Pa. — Federacija SNPJ. za zapadno Pennsylvanijo priredi dne 28. aprila ob 3:30 zvečer v Slovenskem domu na 57th in Butler St. veselico in shod v prid brezposelnih članov. V tem času se vrši v Pittsburghu konferenca zveze jugoslovanskih bratskih organizacij, zato so na to prireditve povabljeni glavni odborniki S. N. P. J., ki bodo na zborovanju. Na prireditvi federacije bo govoril gl. predsednik V. Caikar in drugi gl. odborniki. Vstopnina je 50c za osebo.—M. P.

Prihodnja seja kluba št. 1 JSZ.

Chicago, Ill. — Sodruzi in sodružice, ne pozabite na prihodnjo seja kluba št. 1, ki se vrši v petek 24. aprila. Na dnevnem redu važna poročila. Ob enem bo ob tej priliki po dnevnem redu skončana razprava o angleški delavski straniki. Zaključne referate bosta imela Joško Oven in Ivan Molek. — P. O.

Popravek glede konferenčnih priredb v Pa.

Moon Run, Pa. — V Proletarcu št. 1231 je bilo nepravilno poročano glede priredbe 24. maja. Glasiti bi se moralo, da se bo vršila dramska predstava omenjenega dne v korist Konferenca JSZ. za zapadno Penno v Moon Runu, konferenčno zborovanje pa se bo vršilo 28. junija na Imperialu.

J. Ambrožič.

SODRUGOM IN SIMPATIČARJEM V CLEVELANDU.

Seje kluba št. 27 JSZ. se vrše vsak prvi petek ob 7:30 zvečer in vsako tretjo nedeljo v mesecu ob 2:30 pop., seja ženskega odseka pa vsak prvi torek v mesecu ob 7:30 zvečer v klubovih prostorih v S. N. D. Sodruzi in sodružice, agitirajte in pridobivajte novih članov in članice kluba ter novih naročnikov našemu glasilu Proletarcu. V organizaciji in izobrazbi je naša moč.

Izkoriščanje Kitajcev v pralnicah

V kitajskih pralnicah v ameriških mestih je delavnik še vedno od 12 do 18 ur. V San Franciscu je v začetku aprila zastavkalo okrog 500 kitajskih pralniških delavcev, ker niso mogli več prenašati krivičnih razmer. Zahtevali so skrajšanje delavnika s 15 na 12 ur in pa \$36 na mesec plače, namesto \$26, kolikor so dobivali do stavke. Kitajski delavci v raznih ameriških mestih so se že dostikrat uprli izkoriščanju, a le malokrat z uspehom.

Nad 7000 aeroplanov v Z. D.

V Zed. državah je bilo ob zaključku prošlega leta 7,354 aeroplanov, ali 669 več kot ob pričetku leta 1930. Pilotov z licenco je bilo ob pričetku januarja 15,280 in 8,993 mehanikov. Med piloti je 385 žensk.

LISTNICA UREDNIŠTVA

Nekaj naznanil in poročil je bilo sličnih, zato smo od vsakega vzeli po eno, da smo prihranili prostor. Poudarjamo pa, da nas to veseli, ker vidimo, da se v njih naselbinah ljudje resnično trudijo, da svoje prireditve zadostno oglašajo in da poročajo o važnih dogodkih.

Prihodnja bo prvomajska izdaja. V tisk gre prej kot običajno regularna številka, zato bodo poročila, ki pridejo od četrtka naprej, objavljena šele v naslednji številki.

Dr. Otis M. Walter

ZDRAVNIK IN KIRURG
4002 West 26th Street,
CHICAGO, ILL.

V uradu od 1 do 6. popoldne,
v torek, četrtek in petek od
1. pop. do 8. zvečer.
Tel., LAWDALE 4872.
V FRANCES WILLARD
BOLNIŠNICI
od 9. do 10. dopoldan ob torkih,
četrtkih in sobotah.

Martin Baretinc & Son

POGREBNI ZAVOD
324 Broad Street

Tel. 1475. JOHNSTOWN, PA.

FENCL'S

RESTAVRACIJA IN
KAVARNA

2609 S. Lawndale Ave.,
Chicago, Ill.

Tel. Crawford 1382.

Pristna in okusna domača jedila.
Cene zmerno. Postrežba točna.

Wm. B. PUTZ

Cicero's LEADING LARGEST OLDEST Florist

Cvetlice in venci za vse slučaje.

5134 W. 25TH ST., CICERO, ILL.
Tel.: Cicero 69. Na domu Cicero 2143.

V nedeljo 3. maja Ob 7:30 zvečer.

PRVOMAJSKA PROSLAVA

KLUBA ŠT. 49 J. S. Z.

v Slovenskem del. domu, 15335 Waterloo Rd.

COLLINWOOD, O.

Na programu govori, koncertne točke Tirolovec, Louis Bellyja, tamburašev v "Kičenem Srimem", Ann Wasworth na kitaro s petjem, kvartet "Jadrana" in drugi.

Glavni govornik Joseph Martinek, urednik češkega socialističnega lista.

Igra Barbičev orkester. Vstopnina 50c

Naš sestanek v La Sallu

La Salle, Ill. — Dne 8. aprila smo imeli sestanek, da se porazgovorimo o agitaciji za naš tisk in o splošnem delu naših klubov. Ob tej priliki je imel s. Anton Vičič, ki je bil tu na agitaciji, sledeči nagovor:

"Veseli me, da sem med vami, in veseli me, če vam morem biti v pomoč. Sprejeli ste me sodružno, kar človeka navdušuje za nadaljno delo.

Vidim, kakor vidite in čutite vi, da tare kapitalistični sistem delavstvo kjerkoli.

Reakcija sistema privatnih interesov in verskega fanatizma dviga svojo glavo in v svojo silo potiska delavski razred navzdol kakor še nikoli prej v tej deželi.

Delavstvo pa v svoji nezavednosti čaka in tarna. Tudi škriplje z zobmi vsled bede, toda ta protest je skrit kje doma. V ostalem čaka, da nekaj pride, česar ni, čaka, da pride božja milost z neba — čaka na povrnitev časov, ko se je dobilo delo in za delo plača.

Delavec posluša misijonarje, ki ga ne uče, kako naj se organizira, nego kako naj se pripravi za lepše življenje tam zgoraj. Tu naj bo udan v božjo voljo, ker dobi po smrti toliko večje zaslužnje. Trpljenje pride vsled božje volje. Pravijo, da je bilo zmerom tako in vedno ostane.

Tisti, ki delavca tako uče, se branijo trpljenja in prav nič se jim ne pozna, da bi živeli v mizeriji. Privoščijo si vse mogoče udobnosti. Nič se jim ne milijo pristradani delavski groši.

In delavstvo jim sledi brez odpora.

Čemu razredi? Čemu na eni strani izobilje, na drugi glad? Mor nismo prišli vsi enako na svet? Ali naj ima tisti, ki garga za kruh, manj pravice do njega, nego tisti, ki nikoli ne dela ničesar koristnega, nego je le trot v panju delavcev?

Kako to, da so eni ljudje postali gospodarji, in vsi drugi so hlapci Jerneji?

Take razmere so nastale na svetu zato, ker se tisti, ki delajo, branijo misliti. Ker je temu tako, jih razni patri in drugi zavajalci lahko ometijo.

Takemu stanju je treba napraviti konec. Delavci so sposobni misliti. Delavci so sposobni za organizacijo in v nji je njihova rešitev. Potrebno pa je, da se v ta namen uče. Tudi gospodarji se veliko uče,

jo voljo, ker dobi po smrti toliko večje zaslužnje. Trpljenje pride vsled božje volje. Pravijo, da je bilo zmerom tako in vedno ostane.

Tisti, ki delavca tako uče, se branijo trpljenja in prav nič se jim ne pozna, da bi živeli v mizeriji. Privoščijo si vse mogoče udobnosti. Nič se jim ne milijo pristradani delavski groši.

In delavstvo jim sledi brez odpora.

Čemu razredi? Čemu na eni strani izobilje, na drugi glad? Mor nismo prišli vsi enako na svet? Ali naj ima tisti, ki garga za kruh, manj pravice do njega, nego tisti, ki nikoli ne dela ničesar koristnega, nego je le trot v panju delavcev?

Hočete pristno in čisto mleko za vašo deco in ostalo družino. Dovolite da vam postrežemo z njim. Dostavljeno na dom iz naše sanitarne, solneno zračne

NOVE MLEKARNE

WENCEL'S DAIRY PRODUCTS

EDINA SLOVENSKA MLEKARNA V CHICAGU.

2380-82 Blue Island Ave. Tel. Roosevelt 3673

NAROČNINA za Zedinjene države in Kanado za celo leto \$3.00; za pol leta \$1.75; za četrt leta \$1.00. — Inozemstvo: za celo leto \$3.50; za pol leta \$2.00.

Vsi rokopiši in oglasi morajo biti v našem uradu najpozneje do ponedeljka popoldne za priobčitev v številki tekočega tedna.

PROLETAREC

Published every Thursday by the Yugoslav Workmen's Publishing Co., Inc. Established 1906.

Editor Frank Zaitz Business Manager Charles Pogorelec

SUBSCRIPTION RATES:

United States and Canada, One Year \$3.00; Six Months \$1.75; Three Months \$1.00.—Foreign Countries, One Year \$3.50; Six Months \$2.00.

Address.

PROLETAREC

3639 W. 26th St., Chicago, Ill. Telephone: Rockwell 2864.

Zapravljanje življenj

V Chicagu se je prošli teden dogodila katastrofa, kakršne so znane le v premogovnikih in kovinskih rudnikih. V tunelu, ki ga grade pod ulicami za odvodno kanalizacijo, se je zgodil požar. Dvanajst delavcev in gasilcev je bilo zadušenih v dimu in plamenu. Gasilci so storili kolikor mogoče, da rešijo ujetce delavce; precej so jih rešili, ene v opasnem stanju. Pri tem je nekaj gasilcev dalo svoje življenje in časopise je slavilo njihovo junaštvo. Zgoreli in rešeni delavci so večinoma Litvinci in podobni, zato se listi radi njihove nesreče niso posebno žalostili.

Vsa življenja so bila zapravljena po nepotrebnem. Znano je, da kontraktorji računajo za taka dela veliko več, kakor so vredna. Razliko razdele za grafičarji in političnih uradih. In da je dobiček timvečji, se tudi za varnostne naprave ne ozirajo dosti. Delavci Litvince, Poljake, črnce, Italijane itd. riskirajo — češ, saj ne bo nesreče! A se včasih le dogodi.

Gasilec, ki so dali življenje pri rešilnem delu, so napravili slovesen pogreb. Listi so jim zapisali lepe nekrologe, Zupan je slavil njihovo junaštvo. Vse prav in lepo — kajti gasilci so to zaslužili.

Toda čemu tako malo brige o vzrokih? Res, poročali so, da koronerjeva komisija preiskuje in zaslišuje. Kontraktorska firma je navedla za vzrok nesreče neprevidnost nekega delavca. Šel je v gotov del tunela s svečo, kjer je bilo mnogo žaganja, pa je po nesreči zanetil ogenj. Ker dotične sveče ni več, od zgornjih delavcev pa je le malo ostalo, ni dokazov in ne prič. Od živih bi sicer lahko precej izvedeli, ako bi resno vpraševali. Ampak nočejo, da se bi razpravljalo o pravem vzroku. Sistem je tak, da mu je le za profit. Nesreče sicer ni mogoče popolnoma odpraviti. Toda ako odpravimo profit, odpade tudi glavni vzrok izgub človeških življenj in poškodb v industriji.

Po napornem delu počitek

Kaj je za političarje, ki se potegujejo za javne službe, najnapornejše delo? Volilna kampanja, kajpada! Kadar je treba na shode pred volilce, katere opajajo z obljubami, so lahko pokonci nočindan. Gredo na dva, deset, dvajset shodov dnevno, če treba. So na posvetovanjih, izdajajo povelja in kujejo nove načrte za uklanjanje sovražnika. Ko je borbe konec, gredo poraženi kot zmagoviti kandidati na "zaslužene počitnice". Človek bi mislil, da se za zmagovitega kandidata delo bele pričenja, pa gre menič tebinč na oddih v Florido, Californio, na Kubo, v Evropo itd.

Nič čudnega. Cilj jim ni delo, nego plača in postranski dohodki, ki jih služba donaja, ter politični vpliv, ki si ga pridobe z javno pozicijo. Tako tolmačijo svoje dolžnosti večinoma vsi politiki republikanske-demokratske stranke. So sicer med njimi tudi izjeme, toda redke.

Jegličevo romanje

Upokojeni ljubljanski nadškof Jeglič je bil od cerkvenih oblasti v Gorici povabljen na versko slavnost goriške nadškofije. Pri italijanskem konzulu v Ljubljani so mu pot v Italijo dovolili. Na italijanski postaji preko meje pa so ga zavrnil, istotako njegove spremljevalce. Dasi so imeli pravilno vizirane potne liste, se italijanska mejna oblast ni ozirala nanje, nego je hotela, da se nadškof Jeglič vrne v Jugoslavijo takoj z naslednjim vlakom. Ravnal se je, kakor so mu ukazali.

Njega in druge cerkvene katoliške dostojanstvenike v Jugoslaviji je žalitev zelo jezila. Jeglič je vrnil Italiji odlikovanja, ki sta mu jih dala kralj in Mussolini, češ, ako nisem vreden, da se me pusti v Italijo, tudi ne maram vaših redov.

Iz tega incidenta se je razvila politično-cerkvena afera, ki je dobila v evropskih pa tudi v ameriških listih precej pozornosti. Na obeh straneh se hujska — katoličani proti katoličanom, vatican pa je vsled svojih zvez z Mussolinijem "nevtralen", dasi se zadeva njega najbolj tiče.

PLOVNI VELIKAN ZA AEROPLANE

Panamski prekop postaja prečnik za nove plovnice volikane. Na sliki je ameriška vojna ladja Saratoga za prevažanje aeroplanov, ki je skoro toliko široka kakor na enih krajih Panamski kanal, skozi katerega je plula z Atlantika na Pacifik. Aeroplani se dvigajo v zrak z ladjinega krova, kajpada v vojne namene. Zdaj le v manevrih, kdaj poznaje pa v resnih bitkah, ako bodo Kelloggov mirovni pakt pojedli moli, miši ali črvi.

BALKAN NA DUNAJU

Atentat na Zoguja. — Ponesrečena zaročnica za umor Perčeca. Tudi Makedonci so preselili nekoliko balkanizma na Dunaj. — Politika revolverja in krvi.

Poročilo Proletarcu iz Dunaja. Ni dolgo tega, kar je bil na albanskega kralja Zoguja izvršen atentat na Dunaju pred veliko opero. Dva Albanci, ki živita na Dunaju, sta stopila nenadoma pred kralja Zoguja, ki se je vračal iz opere po predstavi ter začela streljati nanj.

V istem tednu je dunajska policija aretirala dva oz. tri Hrvatke, ki so osumljeni, da so hoteli po naročilu zagrebške policije ubiti na Dunaju živečega hrvatskega emigranta, novinarka Perčeca. Postajali so namreč na ulici, kjer stanuje Perčec, ter baje prežali nanj. Zakaj pri vseh treh je policija našla Perčecove fotografije. In našla je pri njih nabite revolverje. Zato je policija vse tri oddala sodišču z ovadbo, da so pripravljali umor Perčeca. Ker je Perčec hrvatski emigrant in je radi svojega političnega delovanja v inozemstvu bil od državnega sodišča v Beogradu obsojen na smrt, gre vsekakor za političen atentat.

Pred nekaj leti je bil v veliki operi na Dunaju pri predstavi ubit v loži makedonski vodja Panica, ki ga je ubila plačana atentatorica Carniciu. Albanski kralj Zogu je ušel krogljam, pač pa je padel mrtev njegov adjutant.

Atentat na Perčeca pa je dunajska policija onemogočila še pred izvršitvijo. Vsi ti atentati so bili politični atentati in v vseh teh so Balkanci streljali na Balkance. Balkan si je torej izbral Dunaj za kraj, kjer naj običunavajo med seboj politični sovražniki. Z revolverji.

Zdaj pa nekoliko podrobno:

Ko so evropski časopisi javili z debelimi črkami, da je bil pred dunajsko opero izvršen atentat na albanskega kralja Zoguja, tedaj so mnogi šele zvedeli, da je nekje na Balkanu tudi majhna, siromašna država, da je ta država monarhija in da ima ta monarhija kralja, ki mu je ime Zogu I. Dotlej vsega tega mnogi niso vedeli. Kdo bi razumel ta zmeden Balkan! Toda obenem so spoznali, da so ti-le balkanski monarhi vse drugačni, kakor so bili nekdanji monarhi velikih držav. Ta-le albanski kralj Zogu se je pripeljal baje na zdravljenje na Dunaj, drugi spet pravijo, da je prišel radi neke lepe dame, s katero se pozna že dalj časa. (Poprej je dama poznala že mnogo drugih kavalirjev, celo v Novem Sadu je živela nekaj časa z nekim zdravnikom in bila je nastanjena tudi v Sloveniji.) Kralj Zogu je torej lepo prišel na Dunaj ter se tu nastanil v hotelu. In je šel gledat operno predstavo. Ko se je vrnil iz opernega poslopja in hotel stopiti v avto, sta dva človeka začela streljati proti njemu. In Kralj

Zogu je napravil po balkanski: potegnil je iz žepa revolver in začel vrčati strele. To je Balkan in to je krvna osveža albanskih arnavtov.

Ko so aretirali oba napadalca, ki sta enega iz kraljevega spremstva ubila, so spoznali v njih dva Albanci. Opozicijonalec, pristaša prejšnjega kralja albanske države škofa Fan Noli. Pred nekaj leti je namreč v Albaniji vladal Fan Noli kot predsednik države, toda njega je strmoglavil Zogu s pomočjo Italije, ki je Zogujem dobila botrstvo nad Albanijo. Mussolini je dovolil tudi Zoguju, da se je oklical za kralja in da se hiša, v kateri stanuje Zogu, imenuje dvor. Fan Noli pa je s svojimi ožjimi pristaši zbežal iz Albanije. Zogu pa je Albanijo popolnoma prodal Italiji. Zato ima v somišljenikih Fan Noli hude sovražnike. Mnogo teh živi v emigraciji na Dunaju. In ko je njihov, od Mussolinija maziljeni kralj Zogu dospel na Dunaj, sta ga dva teta emigrantov pričakala pred opero ter streljala nanj. Hotela sta s tem izvršiti svojo strankarsko dolžnost, ki je v Albaniji ne bi mogla izvršiti. In sta napravila iz Dunaja znova kraj, kjer bi atentat kmalu povzročil zmedo v neki državi, v Albaniji.

Kralj Zogu je potem odpotoval v Italijo, pred njim pa se je tja preselila njegova dama. Oba atentatorja pa sta bila oddana sodišču.

Pred leti je v isti veliki dunajski operi bil ustreljen makedonski vodja Panica. Makedonci so Balkanci v vsem svojem početju. In že dolga leta se godi z njimi, kakor se godi z mnogimi balkanskimi narodi: razdeljeni so na več držav, katerih vsaka trdi, da so Makedonci "naši". Skoro pol Makedoncev je pod Bolgarijo, skoro pol jih je pod Jugoslavijo, ostali pa so v Grčiji in Albaniji. Tako je narod makedonski razdeljen med štiri države. In vse te tekmujejo, katera bo dobila še ostale Makedonce. Posebno sta si v makedonskem vprašanju nasprotni Jugoslavija in Bolgarija. Bolgarija bi rada Makedonce vse "zedinila" pod vladno Sofije, Jugoslavija pa spet trdi, da so Makedonci Srbi in da bi morali biti prav za prav vsi jugoslovanski državljani.

Tako imate v obeh državah ti nasprotni si trditvi: Bolgari trdijo, da so Makedonci Bolgari in da je krivica, da je skoro polovica makedonskega naroda in ozemlja pod Jugoslavijo. Narobe trdi spet Jugoslavija. In Bolgarija se zelo ogreva za to, da bi pridobila zase vse makedonsko ozemlje. Bolgarske makedonske organizacije delajo v Bolgariji na vso moč, da bi uspeli v svojem hotenju. Makedonci so se znali vrniti na

važna državniška mesta Bolgarije in predstavljajo v Bolgariji močno roko.

Kaj mislijo pa Makedonci sami? Teh krmariji držav ne vprašajo dosti. Toda poleg bolgarske in jugoslovanske orientacije, imamo še tretjo orientacijo, namreč — za samostojno makedonsko državo kot republiko v zvezi balkanskih republik. Bore se za ta cilj s pomočjo komitašev in propagando. Makedonci trdijo, da so narod zase, da imajo svoj jezik, da imajo pravico do svoje zemlje sami in da je radi tega treba delati na tem, da postane makedonsko ozemlje država zase. Ta orientacija pa je zopna Bolgariji in Jugoslaviji.

In Panica je bil eden izmed glavnih vodij teh Makedoncev. On je bil federalist. Kot tak seveda ni mogel živeti ne v Jugoslaviji ne v Bolgariji, marveč je mogel pobegniti na Dunaj, od koder je vodil propagando za samostojno Makedonijo in napadal bolgarski in jugoslovanski režim. Bolgarska vlada podpira denarno in moralno strujo, ki je za priklopite vse Makedonije k Bolgariji. In na Dunaj je bila poslana mlada atentatorica Mencia Carniciu, da ubije revolucionarja Panico. Z žensko spretnostjo je znala dobiti stike s federalističnimi krogi makedonskih emigrantov na Dunaju, še več, s Panico samim. Nekega večera je šel Panica v operno

gledališče, šlo je z njim več prijateljev. Sedeli so v loži. V drugi loži je sedela Carniciu. Pozdravili so se medseboj in gledali predstavo... Proti koncu predstave pa se naglo odpro vrata lože, kjer je sedel Panica, v ložo stopi mlada Carniciu ter ustrelji z revolverjem na Panico. Panica je obležal mrtev. Carniciu so prišli na hodniku ter aretirali.

Carniciu, mlada atentatorica, je sprožila v Panico strel, ki ga je naročila Sofija in njena politika v makedonskem vprašanju. Toda federalisti delajo še danes krepko...

In zdaj bi se bil kmalu likvidiral tudi neki jugoslovanski politični spor na enak način in na istem kraju: na Dunaju. Tamkaj živi hrvatski novinar Gustav Perčec, emigrant. S Paveličem, vodjem opozicijske stranke pravašev na Hrvaškem, je pobegnil pred dvema letoma v inozemstvo. Kaj pač počneta, bogvedi. Pavelič je hotel v Ameriko na agitacijo med tamonjnje Hrvate, pa mu niso dovolili izkrcanja v Ameriki. V Evropi se družita pa menda z različnimi antijugoslovansko razpoloženimi politiki, baje celo z Mussolinijem in bolgarskimi Makedonci. Radi svojega delovanja v inozemstvu — ki je precej brez glave — sta bila od beogradskega sodišča obsojena na smrt. Po starem srbskem zakonu sme takega na smrt obsojenega človeka baje ubiti vsak srbski državljan kadarkoli in kjerkoli ga sreča.

In dunajska policija je aretirala tri Hrvatke, ki so nameravali izvršiti atentat na Perčeca na Dunaju. Zakaj pri vseh treh so našli napačne potne liste (pravilno izdane, a z napačnim imenom), revolverje ter fotografije Perčeca.

O tem, kdo so atentatorji in kdo jih je poslal na Dunaj streljat, pišejo inozemski listi marsikaj...

Eno je gotovo: kos jugoslovanske notranje politike bi se bil s tem atentatom "odigral" na Dunaju. Z revolverji in krvjo.

Dunaj, mesto tujskega prometa, je postalo mesto političnih atentatov, ki jih vršijo Balkanci nad Balkanci, mesto atentatorskega prometa...

Vlada lovi "nepostavne tujce"

V fiskalnem letu, končano s 30. junijem 1930, je bilo iz Zed. držav deportiranih 16,631 tujerodcev, ki so prišli sem nepostavno, ali pa so se pregrešili zoper kake druge zakone. Po mnenju delavskega departmeta je sedaj v deželi kakih 200,000 nepostavnih priseljencev, kateri so podvrženi deportaciji.

K ČLANKU 'BALKAN NA DUNAJU'

Članek na tej strani opisuje med drugim pokušni atentat, ki je bil izvršen na albanskega "kralja" Zoguja na Dunaju. Omenjen je tudi varok kraljeve "bolezni", radi katere je prišel v avstrijsko glavno mesto. Na sliki je kralj Zogu in pa njegova ljubica, o kateri poročajo, da se piše Marija Janko; baje je celo bavonica, kar sicer nižmar na pomni, ako ni človek kralj ali kak drug aristokrat, ki se nerad zaljubi v "plebejko". Ta dama je imela znanje že z različni gospodi, ki imajo dosti denarja, pa nobenega dela. Več vam pove članek "Balkan na Dunaju".

KARL MARX

Njegovo življenje in njegov nauk. Spisal M. BEER.—Prevel C. ŠTUKELJ.

(Nadaljevanje).

6. Večvrednost.

Kakor smo že pripomnili, je Marx pri svojem obravnavanju vrednostne teorije navezal le-to na klasično ekonomijo, je v njeni definiciji zboljšal in poostrel na mezdno delo. Delal je v duhu Hegla, ki postavlja mislečemu razumu, kritiki nalogo, poostri nezavestno nasprotje do protislovja. Začetek k temu dialektičnemu procesu so napravili v Angliji, kakor smo že razložili, antikapitalistični kritiki, ki so poudarili svoje nasprotstvo tri leta po izidu Ricardovega dela. Piercy Ravenstone imenuje kapital metafizično bitje, Hodgskin ga imenuje fetiš, dočim označuje ta delo za gospodarsko resničnost. Tej protikapitalistični šoli so bili že tudi znani izrazi večprodukt in večvrednost. Na te se je oslanjal tudi Marx, ko je začel pisati svojo kritiko politične ekonomije. Toda razlika med Marxom in temi socialjnimi kritiki je zelo velika; dočim so ti večdelo ali večvrednost enostavno obsojali kot nenravno, je postala večvrednost za Marxa ključ, s katerim je razkril kapitalistični gospodarski red in preiskal njegov nastanek, procvit in konec.

Antikapitalistična literatura mu je mnogo manj pomagala pri izdelovanju večvrednostne teorije kakor pa klasična ekonomija za vrednostno teorijo. Marx je moral izvršiti tu skoro še vse sam. Njegovo vprašanje se tu ni glasilo več: Kaj je bistvo blagovnega bogastva in kako ga merimo? — temveč: Kako je nastalo, kako narašča in kam vodi? Kapital je oni del bogastva, ki se ga uporablja v svrhu dobička, pomnoževanja. Od kod izhaja ta dobiček, to povečanje? Odgovor se glasi:

Vsak kapital, naložen v produktivno podjetje, sestoji iz dveh delov: en del se uporabi za stvarna produkcijska sredstva — za stavbe, stroje, orodja in surovine; drugi pa za delovne mezde. Prvi del imenuje Marx konstantni kapital (c), drugi del pa variabilni kapital (v). Prvi je konstanten ali stalen, ker doda blagu le toliko vrednosti, kolikor se ga obrabi ali izgubi: ta ne ustvarja nikakih novih vrednosti; Marx ga imenuje tudi pasivni del. Izdatki za delovne mezde se imenuje variabilni ali izpremenljivi kapital, ker pridejo ti izdatki izpremenjeni iz produkcijskega procesa: ustvarjajo nove, dodatne vrednosti; Marx ga imenuje tudi aktivni del, ker ustvarja večvrednost (m).

To sestavo kapitala in konstantnega in variabilnega dela imenuje Marx organsko sestavo. Obratne kapitale, ki sestojijo iz ca. 80% konstantnih in 20% variabilnih delov, imenuje on srednjo ali moralno sestavo. Če je konstantni del še večji, variabilni pa seveda nižji, imenuje on to kapitalije visoke sestave. Kapitale z izpod 80% konstantnih delov in nad 20% variabilnih imenuje on kapitale nizke sestave. In sicer: ker čim višja je lestvica kapitalistične produkcije, tem dragocenejši in obsežnejši so stroji in tovarniška poslopja in tem večje so glavnice za surovine, dočim uporabljajo primitivni obrabi malo strojev, cenene delavnice, toda relativno mnogo delavcev. Razmerje med c in v kaže hkrati razvojno stopnjo produkcije.

Po Marxu ustvarja torej edino le in samo variabilni kapital večvrednost ali splošno govorjeno: dobiček. Zakaj ustvarja variabilni kapital več vrednosti, kakor je stalo kapitalista, smo videli zgoraj pri pojasnjenju bistva delovne mezde: delavec dobi sicer njemu pripadajočo menjalno vrednost njegove delovne sile, toda uporabna vrednost delovne sile funkcionira recimo — dvakrat več ur, kakor je potrebno za njeno obnovo. To večdelo je vteleseno v večvrednosti. Dočim prejme delavec dnevno plačo recimo — 3 marke, za čije obnovo potrebuje 5 ur dela, se uporablja njegovo delovno silo 10 ur. Teh 5 ur večdelo se pokaže v menjalni vrednosti blaga, tako da sestoji vrednost gotovega blaga iz obrabljenih delov konstantnega kapitala, izdatkov za delovne mezde in še nastale večvrednosti. Neposredno pred produkcijskim procesom sta bila tu samo konstantni in variabilni kapital, ali na kratko: c + v; po končanem produkcijskem procesu imamo v blagu vtelesen konstantni in variabilni kapital kakor tudi večvrednost ali c + v + m. To je resnična blagovna vrednost (V), ali na kratko izraženo: V = c + v + m.

Razmerje med delovno mezdo in večvrednostjo, ali med plačanim in neplačanim delom, ali na kratko m/v imenuje Marx večvrednostno ratio; ta kaže stopnjo izkoriščenosti dela. Ako znaša delovna mezda 3 marke, ki se lahko reproducira v 5 delovnih urah, in dela delavec v tovarni za to plačo 10 ur, tako da usvari za 6 mark menjalnih vrednosti, potem znaša večvrednostna rata 100%. Na ta način v produkcijskem procesu nastala celokupna večvrednost se imenuje množina večvrednosti, ali na kratko: m x v, to se pravi: poedina večvrednostna rata, pomnožena s celokupnim številom v nekem podjetju zaposlenih delavcev ali s celotno vsoto delovnih mezd.

(Dalje prihodnjič.)

V ODGOVOR NA RAZNE KLEVETE

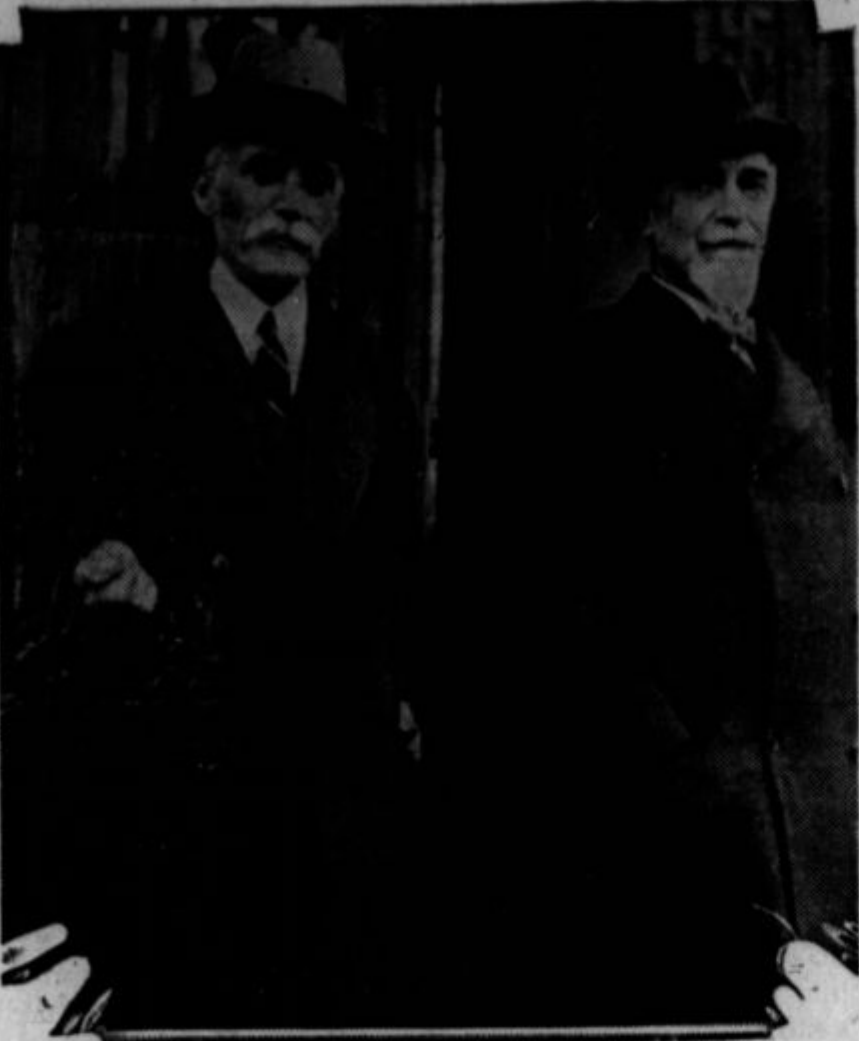
Eden izmed slovenskih listov, ki propagira v Ameriki za režim diktature v Jugoslaviji, je tudi "Slovenski Tednik" v Buenos Airesu, Argentina.

V izdaji z dne 7. marca se pritožuje nad "Proletarcem", ker je komentiral nekatere stavke, ki jih je S. Tednik objavil v prid Zivkovičeve diktature. Izjavlja, da ne dobiva od jugoslovanske vlade nikake podpore, pač pa piše za kralja Aleksandra ter njegovo vlado iz idealističnih razlogov. Nato razlaga, kaj vse so pripravljene storiti idealni ljudje. Tudi življenja dajejo za ideale. Ali urednik Čebokli je ni siguren, da bodo ljudje verjeli njegovi izjavi, kar pove z naslednjim v istem članku pod gornjim naslovom: "Mnogim se bo ta naša trditve zdela nevrjetna." Namreč trditve, da jugoslovanska vlada ne podpira S. Tednika. Nato dostavlja: "In na vse zadnje popolnoma upravičeno, ker bi tudi po našem mnenju vsaka druga država podprla glasilo kot je 'Slovenski Tednik' — ampak Jugoslavija, žalobno, nima za take stvari denarja..."

Res se nam zdi Čeboklijeva trditve nevrjetna, kajti v istem članku čitamo dalje:

"... Klanjamo se svojem vladarju ne zato, ker smo vneti monarhisti in plačani klečaplazci, kot nam to po krivici mnogi očita, temveč zato, ker hočemo v svoji ljubezni do Jugoslavije in dosledni v pošteno-

PRAVI SVETOVNI VLADARJI

Na sliki na levi je ameriški kapitalist in finančni magnat Andrew W. Mellon, ameriški finančni tajnik, eden najvplivnejših članov v ameriški vladi. Na desni je Montagu C. Norman, governor Angliške banke (Bank of England), ki caruje nad angleško denarno snoto in finančnim prometom. Bil je nedavno na obisku v Ameriki ter konferiral s finančnimi carji na Wall Streetu ter z Mellonom o svetovnih finančnih problemih.

sti biti objektivni in dati priznanje tistemu, ki zasluži..."

Nato poveljuje zasluge kralja Aleksandra, zatrjuje, da je kralj storil po njegovem mnenju v kratkem razdobju dveh let več za narod kot vse mnogobrojne vlade tekom deset let ribanja za prazen nič.

Članek zaključuje:

"Zato, dragi bratje, verujte, samo zato vzklikamo: 'Naš kralj Aleksander naj živi!' Naj živi Jugoslavija!"

Urednik Peter Čebokli ima prav. Ako mu Jugoslavija ne daje subvencije, kakor bi storila vsaka druga vlada, kot pravi on sam, mu dela krivico, ki pa jo bo morda kdaj pozneje popravila.

Končno še: Ako diktatura ni dobra za Italijo, posebno še ne za manjšine, katerim pripada tudi g. Čebokli, zakaj je dobra za Jugoslavijo? "Slovenski Tednik" napada italijansko in hvali jugoslovansko. Dosedle to ni, čeprav se sklicuje na doslednost.

DRAMA IN GLASBA

Opereta "Darinka" v Detroitu

Zgodovina slovenskih pevskih društev v tej deželi bo vsebovala poleg laskavega priznanja vrlin in visokega nivoja naših zborov ter posameznikov brez predpisanih glasbenih študij, tudi brezprimerne žrtve in jekleno vztrajnost naših preprostih delavcev, ki so malone brez vsake kulturne zveze s staro domovino dignili našo pesem osobito v velikih industrijskih centrih, do presenetljive višine. Večji zbori so v novejšem času poleg koncertov pričeli predvajati tudi popularne opere in operete seveda z večjo ali manjšo umetniško silo.

Naša pesem je zlasti lepa v tujini. To je pesem trpečega naroda, ki si z njo daje utehe in poguma—spominja nas na zelene livade, sumeče reke in gorske velikane naših rojstnih krajev. Ona je odmev pomladanskih solnčnih dni. S svojo mehko melodijo nas uspa v ljubavne sanje preteklih dni—zato ljubimo našo pesem, zato je naša dolžnost, da ji pomagamo do razmaha in jo negujemo kot nežno cvetko na tujem vrtu.

tudi ljudstvo. Hrastar v svojem obupu išče po deželi junaka, ki bi rešil Darinko iz zmajevih krempljev. Prvi se oglasi junaki vitez Erazem—z zmajem nastane kratka borba, v kateri vitez podleže. Isto se zgodi z vitezem Maksinom. Na gradu zavladala globoka žalost. Tedaj pa prihaja na belem konju tretji vitez Branko, ki je pa porodu sin tlačana—svoje viteštvo si je baje priboril v raznih vojnah. Branko je zelo demokratičnih nazorov in kot tak zahteva za oprostitev Darinke od Hrastarja nič manj kot svobodo za kmete tlačane in pa roko Darinke. Hrastar se vsled silnih udarcev usode končno ukloni. Tedaj nastopi odločilni trenutek—sledi huda borba z zmajem, v kateri mu Branko odseka srednjo glavo in Darinka je rešena. Med ljudstvom zavladala nepopisno veselje—svobodno je! Junak in Darinka doživita impozantno sprejem. Na grad in po vaseh se pa naseli sreča in zadovoljstvo. Darinka je za Detroitse razmere zelo težka kompozicija. V nji sodeluje enajst solistov, dueti, trio, kvarteti in močan ensambel. Posamezne slike so odlično zgrajene in prekompirane. Centralno dejanje je silno napeto. Opereto je zložil Jos. Lavtižar, dirigira Mr. John Berling, režijo vodi Fr. Nograšek. Ob tej priliki nastopi tudi pevski zbor "Zarja" iz Clevelanda, odsek soc. kluba št. 27 s 40 pevci kakor tudi s solisti in kvartetom. Predstava se vrši v nedeljo 26. aprila v Radniškem domu na 1343 E. Ferry in Russell Ave. Pričetek ob 3. popoldne. Vstopnina: rezervirani sedeži \$1 in splošni 75c. Po predstavi ples v obeh dvoranah.

Za publ. odsek, F. C.

Zelja in hrepenenje, da bo sem pa tam v objemu svojega ljubljence, ji porodi misel, da jo on pride na dobn obiskat preblečen v žensko — kot njena "prijateljica". Rečeno storjeno.

In tudi njen ljubček ni bil zabrl, da bi si ne znal pomagat iz zagate. Ko pride fantina na obisk k svoji ljubici—preoblečena v žensko—prične poželjivo gledati za Cynthijinim očetom, ki tudi ni bil odvraten zapeljivim pogledom "prijateljice" in si je želel nekoliko "spremembe" v zakonu. Naša zapeljiva "faperca" ga ima kmalu v svojih mrežih in že mu sedi na kolennih. V tej pozi in v momentu objemanja, pa se odpro vrata in v sobo stopita žena, oziroma mati in hčerka in — skok, da joj!

Opereta bi se lahko tukaj končala, ampak se ne. Bil bi konec, ki bi nikogar ne zadovoljil. Namen operete pa je vsakega zadovoljiti, kar se bo na Savinem koncertu tudi zgodilo. Tudi druge točke bogatega programa bodo vseč posetnikom. Sodelovala bo Jasna B. Bjankini, ki bo solistka na klavir in Paul Schmidt, ki bo igral na violino. Koncert se prične ob 3. pop. po novem času in želeli je, da bi posetniki prišli v dvorano do tega časa in ne pol ure ali pa še več pozneje, kot se čestokrat zgodi na

naših priredbah. Za točen pričetek je potrebna kooperacija vseh. Pridite na koncert, ker ne bo vam žal.

Savan.

"Zarja" gostuje v Detroitu
Cleveland, O. — Ob priliki, ko vprizori opereto "Darinka" soc. pev. zbor "Svoboda" v Detroitu v nedeljo 26. t. m., prisostvuje tudi pev. zbor "Zarja" iz Clevelanda.

Zbor "Zarja" ima na programu dve točki, mešan in moški zbor. Poleg tega ima tudi na razpolago pesmi za med dejavnosti "Darinke". Naš dolgoletni pevovodja J. Ivanush je dirigent zboru.

Namen našega poseta je edino ta, da utrdimo prijateljske odnose. Oni nam ne bodo šli iz spomina; posebno v prošli krizi so nam izražali tople simpatije. Spominjamo se jih tudi od zadnje opere "Urh Grof Celjski" in v prošlem koncertu. Pevec zboru "Zarja" in drugih je priglasih nad 60. Kdor želi videti Detroit in posetiti koncert "Svobode", naj se javi, še je prilika do sobote večer 25. t. m. Vožnja stane tja in nazaj \$3.50 z vlakom. Priglase sprejema vsak večer v prostorih Soc. kluba št. 27 v S. N. D. št. 1 staro poslopje.

J Franceskin, tajnik pevkega zboru "Zarja".

OGLAŠEVALCE V PROLETARCU

vam priporočamo v naklonjenost. Ako vam lahko postrežejo enako dobro kakor drugje, zaslužijo, da jih patronizirate! Povejte jim, da vas veseli,

ker oglašajo v Proletarcu

KNJIZNICA KLUBA ŠT. 1 J. S. Z.

3639 W. 26th St., Chicago, Ill.

(v upravnistvu Proletarca)

ima na razpolago bogato zbirko knjig v slovenskem in angleškem jeziku, katere izposojuje proti mali odškodnini članom in nečlanom.

Urad odprt vsak dan izvemši nedelj in praznikov in ob večerih razven torka večera.

Knjižničar.

TISKOVINE

SLOVENSKA UNIJSKA TISKARNA
ATLANTIC PRG. & PUB. CO.
2656-58 S. Crawford Ave., Chicago, Ill.

Tel. Lawndale 2012
A. H. Skubic, pred. — J. F. Korecky taj.

V naši tiskarni se tiska "Proletarec".

NAJVEČJA SLOVENSKA TISKARNA V AMERIKI

NARODNA TISKARNA
2142-2150 BLUE ISLAND AVENUE
CHICAGO, ILL.

Mi tiskamo v Slovenskem, Hrvaškem, Slovaškem, Češkem, Poljskem, kakor tudi v Angleškem in Nemškem jeziku.

Naša posebnost so tiskovine za društva in trgovca.

Pravi prijatelj

V SLABIH ČASIH JE HRA-
NILNA VLOGA V SIGURNI
BANKI.

KASPAR AMERICAN STATE BANK
1900 BLUE ISLAND AVENUE CHICAGO, ILLINOIS.

PEVSKI ZBOR "SVOBODA" ODSEK KLUBA ŠT. 114 J. S. Z. DETROIT, MICH.

vprizori v nedeljo 26. aprila v Radniškem domu na 1343 E. Ferry and Russell Avenue ROMANTIČNO OPERETO V TREH DEJANJIH

"DARINKA"

Spisal Jos. Lavtižar. Dirigira John Berling.

OSEBE:

- Hrastar, grajšček (bas) Frank Nograšek
- Helena, njegova žena (alt) Ursula Semrov
- Darinka, njuna hči (sopran) Mary Verlič
- Branko, vitez (bariton) Joseph Sterla
- Erazem, vitez (tenor) Anton Chesnik
- Maksim, vitez (tenor) Ciril Rant
- Globokar, kmet (bariton) Rude Potočnik
- Blašnik, kmet (tenor) Janko Zornik
- Jakob, sluga (bariton) Franjo Kuhovski
- Agata, dekla (sopran) Mrs. Spendal
- Podlessek, berač (bariton) William Travnik

Kmetje, žene, fantje, dekleta itd.

Dejanje se vrši na Krškem gradu v 17. stoletju.

Režira Frank Nograšek.

Iz prijaznosti sodeluje pevski zbor "ZARJA",

odsek kluba št. 27 J. S. Z. iz Clevelanda, O., pod vodstvom g. John Ivanusha.

Vstopnina 75c, rezervirani sedeži \$1.00.

Pričetek ob 3. popoldne.

Po predstavi ples in prosta zabava.

Znanost in cerkev

Ko je papež govoril na radio 19. aprila, je med drugim dejal, da sta cerkev in znanost v popolnem soglasju. Veda mu tega ne potrjuje, še manj pa zgodovina cerkve same, katero se ne more zastreti, kakor se za grne okno v sobi, da ne vidiš od zunaj, kaj se godi v nji, niti od znotraj, kaj se godi zunaj. Zgodovina je odprta knjiga. Njena poglavja beležijo tisočero slučajev o zatiranju vede od strani cerkve. Papežev drugi kot prvi radio govor je bil le reklama za cerkev, ki pa lahko vleče samo naivne, nepoučene ljudi.

Štirje socialisti izvoljeni v Sheboyganu

V Sheboyganu sta bila pri prošlih volitvah izvoljena dva socialisti v odbor mestnih supervizorjev, in dva v šolski odbor.

Slab barometer

Dolgo je veljalo pravilo, da je barometer ameriškega gospodarskega življenja jeklarska industrija. Njena produkcija še vedno pada, ker se naročila manjšajo. Februarja je nazadovala za 167,157 ton železa v primeri s prejšnjim mesecem ter mesecem februarjem lansko leto.

SLOVENČEM PRIPOROČAMO KAVARNO MERKUR
3551 W. 26th St., CHICAGO, ILL.
(V bližini urada SNPJ in Proletarca.)
FINA KUHNJA IN POSTREŽBA.
KARL GLASER, lastnik.

NOVI ČIKAŠKI ŽUPAN OBLJUBUJE "POČIŠČENJE"

V torek 7. aprila je bil izvoljen za čikaškega župana boss demokratske politične mašine Anton J. Cermak. V kampanji so ga podpirali razen njegove stranke mnogi vodilni republikanski političarji ter republikanski dnevnik, ker jim je bilo veliko na tem, da porazijo republikanskega župana Wm. H. Thompsona. Cermak je bil izvoljen z blizu 200.000 glasovi večine. Po narodnosti je Čeh. Star je 58 let. Prišel je v Ameriko, ko mu je bilo 6 let. Delal je v mladosti nekaj časa v premogovniku v južnem Illinoisu. V politiki se udejstvuje nad 28 let; namreč toliko časa ima že razne javne urade. Povzpel se je na mesto političnega bossa demokratske stranke v Chicagu, ki se po programu in "ciljih" od republikanske v ničemur ne razlikuje. Kot običajno, se je dogodilo tudi pri teh volitvah: Ljudstvo se je naveličalo po več letih "republikanskega" župana in izvolilo demokrata.

Dr. John J. Zavertnik

PHYSICIAN and SURGEON
Office hours at 3724 W. 26th Street
Tel. Crawford 2212.
1:30 — 3:30 — 6:30 — 8:30 Daily
at Hlavaty's Drug Store
1858 WEST 22ND ST.
4:30 — 6:00 p. m. daily.
Except Wed. and Sunday only by appointments.
Residence Tel.: Crawford 8440

Pristopajte k SLOVENSKI NARODNI PODPORNJI JEDNOTI.

Naročite si dnevnik

"PROSVETA"

Stane za celo leto \$6.00, pol leta \$3.00.

Ustanavljajte nova društva. Deset članov (ic) je treba za novo društvo. Naslov za list in za tajništvo je:

2657 S. LAWDALE AVE., CHICAGO, ILL.

Park View Wet Wash Laundry Co. FRANK GRILL, preds.

PRVA SLOVENSKA PRALNICA V CHICAGU
Naši vozniki pobirajo perilo po vsem mestu, Ciceru in Berwynu in dovažajo čistega na dom.

TOČNA POSTREŽBA DELO JAMČENO.
Telefoni: Canal 7172-7173

1727-1731 W. 21st St. Chicago, Ill.

Royal Bakery

SLOVENSKA UNIJSKA PEKARNA.
ANTON F. ŽAGAR, lastnik.

1724 S. Sheridan Rd., No. Chicago, Ill.
Tel. 5524.

Gospodinje, zahtevajte v trgovinah kruh iz naše pekarnice.

Adam Milkovič:

SUŽNJI KRVI

ROMAN ČUVSTEV IN NAGONOV ČLOVEKA

Vse pravice do ponatisa in Proletarca pridržuje avtor.

(Nadaljevanje.)

"Danes ni mogoče, gospa," jo je zavrnil on. "Morda kdaj drugič, ako ne bo ponehalo," jo je potolažil, ko je le silila vanj.

"Drugič?" je namrdnila obraz. "Če bo le mogoče, gospa," je dejal Ramon. "Hvala, hvala, gospod manager; je že bolje," se je opravičevala ona malo iznajdljivemu managerju, ki ji je pred nosom zapiral vrata.

"Lahko noč, gospa!"
Potem je stopil k oknu in gledal na ulico. "Prokleta ženska, vedno mi je pod nogami."

Ko je Madalena prišla domov, se je v ognju veselja vrgla sključenemu soprogu krog vratu.

"Sklenila sem pogodbo, ki pa me veže samo za dobo šestih mesecev."

Ramon je molčal. Sklonil je glavo še nižje in krotil vihar, ki mu je divjal v prsih. Spomnil se je matere; videl je njene solzne oči in roke, ki stegnjene pred Bogom prosijo, da naj ji vrne izgubljenega sina.

Zunaj je motil tišino krohrot razposajenih žensk.

Od tega dne je ostajal Ramon navadno doma. Zdel je v sobi, se ukvarjal s knjigami, ali pa igral na gosli, katere mu je bila kupila Madalena s svojim prvim zaslužkom od nekega cigana, ki je igral v istem varijetaju. Z njimi si je hotel udušiti bol in trpkost spomine. Kakor njegovo srce, take so bile njegove pesmi: žalostne, polne vzdihov in bolesti.

Nekega večera se je v sobo zopet pritihotapila gospodinja.

"Krasno igrate, gospod Forestier," je kimala. "Ako bi mi kdaj dal Bog, da bi bila vdova, potem bi si izbrala moža, ki bi znal igrati."

"Jaz pa ženo, ki bi bila debela in velika, kakor ste na primer vi."

Kakor, da bi jo pomazal z medom okrog ust, tako sladko se je nasmejala. Potem je sedla na otomano in se zagugala.

"Vi se radi gugljete, gospa?"

"Kadar ni moža doma, mi pride vse na misel in vse mi ugaja," je spet napeljala vodo na svoj mlin.

Zgodilo se je, da je Bog ve kako ugasnila luč. Ramon je hotel našgati voščenko, pa ga je zavrnila gospodinja.

"Lepše je takole v mraku; kar pustite. Človek je vse bolj sprejemljiv za lepe misli," se je zagugala, da so bolesto zajejala peresa. "Prisedite prosim!"

Ramon se je vzemiril. Kaj hoče ta ženska? Kaj je v resnici ves svet ponorel?

"Verujte mi," je rekel, "lepši misli skoraj ne morem sprejemati, zlasti ne v tem trenutku."

"Tako? Kako, da ne?" ga je hotela ona potegniti za roko, ko je stopil mimo nje.

"Tako," je skomignil on in se zagledal v luč, ki je iz ulice svetila v sobo. "Moje življenje je skozinokoz klavirno. Dan za dnem isto nemirno življenje, polno avantur in stvari, ki niso v skladu ne s telesom, ne z dušo človeka."

"Ne razumem vas, gospod manager," je napihnila obraz gospodinja.

"Ne?" je ponovil Ramon. "Poglejte morje, kadar je najbolj razburjeno — to je moja preteklost."

"Tak vi ljubite avanture?"

"Življenje hoče tako," je hotel Ramon resno govoriti.

"Vi ste dečko, ki ga ni v našem mestu. Poznam vse mlade fante," ga je držala gospodinja za rokav, "a takega še nisem videla." Umolknila je, se opogumila in vstala. "Ljubim vas," je grozeče pogledala v njegove oči.

"Moje sožalje," je stegnil Ramon desnico in z blagim pogledom odstopil; zakaj zazdelo se mu je, da stoji pred njim osmrjen kos mesa, ki išče požeruha, da bi zasadil vanj pohotne zobe.

Od tega večera se ni več vtihotapila v njegovo sobo.

Ko je odbila ura dve po polnoči, je odšel Ramon na ulico. Ko je prišel do China varijeteja, je pogledal v dvorano, nato v garderobo, a Madalena ni mogel najti. Kje naj bi jo zgrešil? je pomislil in se urnih korakov podal proti domu. Pa je ni bilo ne na ulici, ne pred vrati.

Naslonil se je na okno in prisluškoval. Na ulici je bila tišina. Tu in tam jo je predramil krohrot žensk, ki so postajale za vogali z moškimi in zopet je legel mir na speče mesto. Izza vogala se priklati izgubljeno pseto, rije smrček po tlaku in išče sledi za gospodarjem. Ne dolgo za njim se začujejo stopinje, nato glasovi, hihitanje in šepetanje.

Izza vogala se preriva četvorica črnih postav, kraj ženske — kraj Madalene! Ramonu je otrpnilo srce. Skril se je za zaveso in prislušnil.

"Pst, pst!" je šepetala Madalena preglasnim spremjevalcem in se tesneje zavila v plašč. Eden izmed njih, ki ji je hotel vedno biti najbližji, je hitro priskočil in nato še vsi ostali, da bi ji popravili ovratnik. Tik ob

hiši je vrgla Madalena pogled v okno in položila na usta prst. "Da ne čuje manager," je rekla, "ne budim ga rada."

Tisti hip bi bil Ramon najraje pljunil skozi okno. Toliko poniževanja! Ako že ne sme igrati tega kar je, naj bi mu vsaj napram tem bedakom prizanašala s takimi opazkami! Da, on je samo manager, in kot tak nima pravice dvigniti roke na srce, ako se njegova plesalka druži z ljudmi, ki so mogoče višji po stanu, a nižji po srčni naobrazbi. Tako je premišljeval in v srce se mu je plazila težka siutnja: kaj ti je rekel oče?

Naslednji hip je hitro zmetel raz sebe obleko, se zaril v posteljo in prisluhnil. Po stopnicah je hitela Madalena, tiho odprla vrata in se potuhnila v posteljo.

Ko se je zdanilo, je Ramon vstal in hodil po sobi. Časih je obstal, se približal zaprtim očem svoje žene in se zamislil.

"Ramon!" je tisti hip poskočila Madalena, "ti ne spiš?"

"Ne morem," je odkimal on.

"Ne moreš? Kako to, da ne moreš?"

"Kdaj si prišla sinoči?"

"Kakor vedno."

"Sama?"

"Kakor vedno."

"Lepo," je rekel Ramon, ko je premagal kri, ki mu je zalila obraz. "Verujem v tvojo besedo."

Potem se je obrnil in odšel k oknu. V njem je vrel, da bi pljunil v ljubeči obraz.

"Dragec, ti dvomiš, da sem se vrnila sama?"

"Ne," je dejal on. "O tem ne dvomim, ker vem zagotovo, da se," takrat je skočil proti njej, "da se nisi vrnila sama!"

Madalena je obstala popolnoma hladna. "Čemu torej vprašuješ?" se je nasmejala.

"Zato, da te enkrat steham. Nesramnica!" je bruhalo iz njega. "Potegnil sem te iz blata, v katerem si brodira in zato sedaj lažeš? Nisem slepec, tudi nimam kamna v prsih. Človek sem, ki je zapustil dom, starše — vse, pa je ostal prevaran sredi ceste od človeka, zaradi katerega je zapustil vse, kar je imel, od ..."

"Ha-ha-ha," je bušnila v smeh Madalena, "kaj misliš postati prepovednik? Ljubček!" Privila ga je k sebi in ko je začutil toploto njenega telesa, se je premagal vrgel k njej ....

17.

Ko je gospod Mover Majolly tisti dan zapustil dom, češ, da gre iskat Madaleno, je že pri drugi ulici zavil na levo; zakaj domislil si je bil kaj čedne zvižake.

Nasproti njegove hiše je bila restavracija Noll. Mover se je vtihotapil še tisti večer v svoje skrišališče in si najel sobo št. 25 v prvem nadstropju. Soba je ležala prav nasproti njegovega stanovanja in tako se je nadejal, da bo prišel na jasno in koliko temelje njegove slutnje z ozirom na nezvestobo soproge Hedy na resnici. Da bi čimbolj uveril svojo soprogo o resničnem odpotovanju, je na pretkan način oddal po nekem znancu pismo, v sosednjem mestu na poštni urad.

V sobi št. 25 je preždel še ves naslednji dan. Podkupil je sobarico in vratarja, da sta o vsem poročala.

Ko je naslednji dan čitala gospa Hedy v prisotnosti prijateljca Leandra prejeto pismo, je radostno vzkljnila.

"Stirinajst dni!"

"Stirinajst dni ga ne bo?" jo je s tihim zadovoljstvom objel Leander. Hedy ni odgovorila. S sladkim obrazom se je privila v svitu rdeče luči k svojemu ljubimcu, saj ni niti oddalec slutila, da isti čas strmi izza zavese nasprotnega okna njen soprog.

"Resnica!" je sikal Mover. "To je torej prijateljstvo in to je tista zvestoba, zvestoba žene izpred oltarja?" Ali naj plane na ulico in prične kričati mestu in vsemu svetu kaj se godi? Ali naj vdre v sobo in postrelji oba kakor ničvredne živali v človeški podobi? Toliko solza je pretočila v njegovem naročju! Toliko bolehnih vzdihov ji je privrelo iz prsi in sedaj? Vse je bila hinavščina podle in gnusne ženske, ki je stremela le za tem, da je dobila takole bogatega človeka, ki jo je peljal pred oltar, da se lahko pokaže svetu kot soproga, samo soproga in kot žena, poštna žena in mati.

"Prokletstvo!" je stisnil pesti, "ali je mogoče najti na tem svetu žensko, ki bi stala kakor skala trdno ob tebi? Da bi stala kakor skala in bi se ne zganila, kadar se požene vanjo gnusni vrtnec življenja, kadar stegne vanjo roko srčno podel in zamazan človek?"

Tisti čas je gospa Hedy odskakljala h klavirju, zaigrala in zapela. Leander Duray se je postavil za njo, se naslonil na njena ramena in jo krmil s cigaretami.

Mover se je krotil z železno voljo. Časih je že hotel planiti iz temne sobe, vdreti v stanovanje in zmetati oba na ulico. Evo ju! bi pokazal in pljunil na oba, pljunite vsi! To je moja žena in to je moj prijatelj — pljunite! Pa se je brzdal z vsemi močmi in sklenil, da ostane do konca ...

(Dalje prihodnjič.)

PROLETARCI

RESNIM IN PAMETNIM V PRESOJO IN ZABAVO

Čikaške razprtije, ali 'ins and outs'

(Nadaljevanje.)

"Ameriški družinski koledar" po mnenju rojakov, kateri ga čitajo, ni slaba knjiga. Marsikdo je celo prepričan, da je najboljša publikacija te vrste, kar jih izhaja v jugoslovanskih jezikih. Bilo kakorkoli — tisti, ki o takem poslu kaj vedo, razumejo, da je zelo mnogo let truda, predno je postal Ameriški družinski koledar to kar je v literarnem oziru. Izšlo je že sedemnajst letnikov. Lepa zbirka, zaklad požrtvovalnosti sotrudnikov, agitatorjev in razpečevalcev.

Ampak — sakrabort, kaj pa "naga punčke"?

To je tisto nesrečno pohujšanje, ki Andreju s Pike's Peaka spati ne pusti. V srcu je še vedno ministrant, v telesu pa ne, kakor tisti njegov dopisnik, ki je socialist nekeje v laseh, v telesu pa nič več. Andrej se je prvi pritožil, da je v koledarju preveč nagih punčk. On jih ne smatra za umetnost. Punčke pa bi bile po njegovem tolmačenju umetnosti umetne le, ako bi bile kakor tiste lesene Tirok, ki ste jih kupili lahko na vsakem večjem semnju ali žeganju ter na božjih potih: čedne lesene oblike, kočemajka do vratu, krilo do členkov, rokavi do pesti, spodaj "bati-ranka" — kako bi se človek mogel pohujšati!

Prijatelj Andrej je na svoji turi, ko je zblíževal otroke s starši ter starše z otroci, propagiral ta krasni nauk zblíževanja tudi v muzejih. Šel je npr. celo v Washington, D. C., pa ne zato, da ustanovi izmed vladnih krogov novo angleško poslušajoče društvo, nego da si ogleda razne gole sohe, kipe ter slike v muzejih. Ker je želel, da mu bo znana vsaka poteza na tistih grešnih podobah, si je najel vodnika in si dal izkrtačiti klobuk. Oboje je zaračunal dobri materi Jednoti, ki je zdaj soodgovorna za pohujšanje njegove alojzijske duše. Čudno, da ni Andrej storil enako, kot so storili s istim Polaškovicem "Sejalcem" v Chicagu nekega leta med vojno.

Albin Polašek, Čeh po rodu, je slovit kipar. Eno najbolj znanih njegovih umetniških del je "Sejalec". Je to soha lepo razvitega fanta krepkih mišic v pozi sejalca. Nesreča je, da mu ni dal Polašek nikake obleke, niti figovega peresa. Je v narurni Adamovi obleki. Vidiš na njemu vse, kakor ustvari Bog vsakega normalnega moškega. Krasno delo! so rekli kritiki. Ta Polaškovic Sejalec je bil na razstavah v muzejih v Parizu, Berlinu, Pragi in Rimu. V Rimu ga je videl tudi papež. Nato je oil poslan čikaškemu Art institutu na Michigan Ave. Upravi tega muzeja se je zdel tako lep, da so ga postavili na stopnice, ki vodijo v Michigan Ave. v Art Institute. Halo, pa se je začel dirndaj! Čikaška policija je dobivala proteste od pobožnih bratovščin, starih krščanskih dam in od profesionalnih moralistov; zgražali so se, ker se "naše čikaške žene in dekleta pohujšuje z izstavljanjem nagega moškega kipa na eni najbolj prometnih čikaških ulic." Stari irski policaji, ki so videli v kabareti in drugje že mnogo različne nagote, so se praskali, reporterji pa so hoteli beležiti proteste. Listi so o njih poročali, in tako se je dogodilo, da je hodila po Michigan Ave. mimo muzeja cela procesija računovodnih mladih in starih žensk ter moških, ki so zrl v to Polaškovo pohujšanje. Nekatere ženske so se obračale vsled sramežljivosti stran, aparati časniških fotografov pa so delovali, da pri tem vjamejo kako "zanimivo" sliko.

Ker smo bili v vojnem času, so bile zelo v časih vojaške uniforme. Reporter čikaškega "Examinerja" je prinesel ne-

ko dopolne uniformo mornarja ter ogrnil z njo Polaškovega Sejalca. Kajpada, da je soha s tem izgubila svojo vrednost, toda fotografji so slikali in listi so nato približili oblečenega Sejalca.

Uprava Art instituta se je čudila. Kje je smisel ljudstva za umetnost? Medtem je dobila odlok policije: "Spravite vašega Sejalca v notranjost poslojpa ali kamorkoli." Ugovarjali so: "Saj ga ne držimo na ulici, nego na stopnicah na naši zemlji."

"Nič ne de," je rekla policija. Sejalec ovira promet, in navsezadnje, kdo ve, če morda res ne pohujšuje čikaških deklet. Ali uprava je še hotela rešiti svojo čast ter pojasnjevati, da je bil Sejalec na razstavi celo v Vatikanu. Kar-papež lahko gleda, bodo menda tudi tercijalke prenesle. Ali policiji je bilo te nadloge na Michigan Ave. zadosti, in Polaškovega Sejalca so prenesli v notranjost. Kdor obiskuje Art Institute, ga je lahko že videl. Slika te sohe je imel Ameriški družinski koledar v letniku 1921 na 6. strani. Lahko pogledate

Intelektualni vodja združbe svobode inc. brzokone ne obiskuje muzejev zato, da bi se pohujšal nad nagimi podobami. Za umetnost je tako navdušen, da je stroške, ki jih je imel z obiskovanjem galerij slik (po njegovem, "nagih punčk") zaračunal dobri materi SNPJ., ki mu jih je v svoji brezmejni dobrotljivosti tudi plačala.

Ameriški družinski koledar približuje umetniške slike priznanih mojstrov, ki so na razstavah v svetovno znanih muzejih, in pa dela slovenskih umetnikov. Ker je Andrej navdušen za umetnost in razen tega še zelo naroden človek, bi moral to odobravati. Ali, on je hud, hud, jezen in še tugeten večasi, pa je vse zanič, kar je

v Družinskem koledarju, medtem ko ima za koledar Frančiškanske Ave Maria zelo pohvalno besedo.

V namenu, da se čimprej uniči Ameriški družinski koledar z njegovimi "nagimi punčkami", so sklenili, da mu je treba konkurenta. Ako bi si upel bi ga začela izdajati Svoboda inc., ki je obljubovala zalagati tudi knjige. Ko je izpvidela, da stane izdaja knjige od tisoč dolarjev naprej, so nas (Nadaljevanje na 7. strani.)

Milwaukee Leader

Največji ameriški socialistični dnevnik.—Naročnina: \$6.00 na leto, \$3.00 za pol leta, \$1.50 za tri mesece.

Naslov: 528 Juneeau Ave. MILWAUKEE, WIS.

Waterloo Dry Cleaning Co.

COLLINWOOD, O.
Frank Trebec,
lastnik
Čistimo, krmimo in popravljamo
moškar in ženske oblake
15805 Waterloo Rd.
Tel. Kenmore 1275

Prva Jugoslovanska

restauracija

DOMAČA KUHNJA

Otto and Jerry

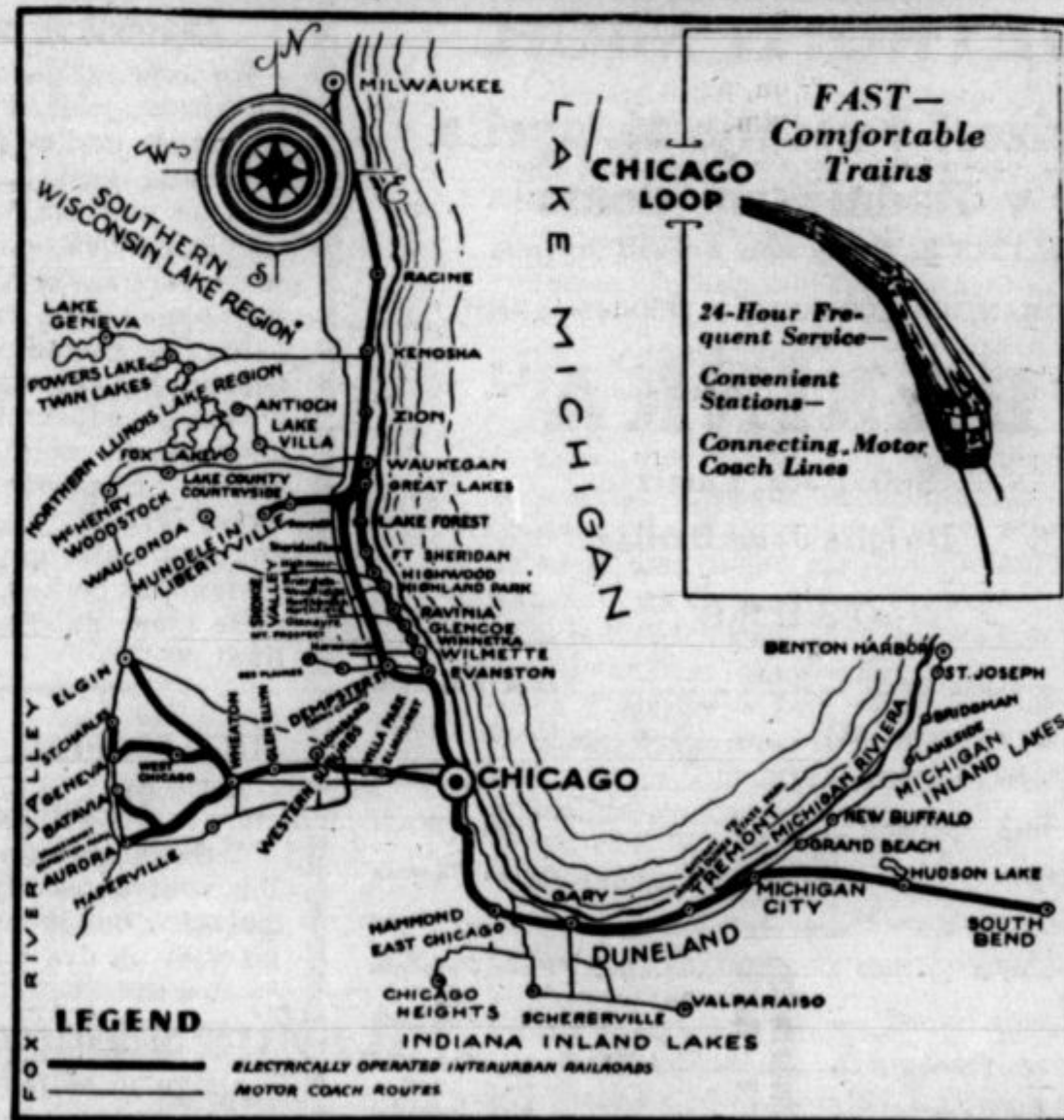
Miškovsky,

lastnika.

4047 W. 26th Street

Se priporoča Slovincem v poset

Obiskujte svoje prijatelje in sorodnike pogostoma

CHICAGO AURORA AND ELGIN RAILROAD

Naravnost v krasno okolico zapadno od Chicaga in v Fox River Valley.

Aurora
Elgin
Batavia
Geneva
St. Charles
Wheaton
Glen Ellyn
Lombard
Villa Park
Elmhurst
Westmore
Warrenville
West Chicago
Wayne

Vlaki vozijo iz Jackson in Wells St. postaje ter se ustavljajo na Garfield Park Rapid Transit postaji, kjer dobite zvezo s Canal St., Marshfield Ave., Kedzie Ave., Laramie Ave., Oak Park Ave., Forest Park, Maywood in Bellwood (izvemši posebnih brzih vlakov, ki se ne ustavljajo na Maywood in Bellwood.)

NORTH SHORE LINE

Izredne ugodnosti za vsa mesta in vasi ob krasni North Shore in Skokie Valley progi.

Milwaukee
Racine
Kenosha
Zion
Waukegan
Great Lakes
Lake Bluff
Lake Forest
Fort Sheridan
Highwood
Highland Park
Rivonia
Glencoe
Hubbard Woods
Winnetka
Kenilworth
Mundelein
Libertyville

Vlaki vozijo iz Roosevelt Rd. postaje in se ustavljajo na Adams in Wabash, Madison in Wabash, Randolph in Wabash, ter Clark in Lake Loop postajah; dalje na Grand Ave., Belmont Ave., Wilson Ave. (Uptown Central Station) in Howard St. postaji na severni strani.

SOUTH SHORE LINE

Vozovi v industrialne kraje južno od Chicaga, v Duneland ter v letovišča v Indiani in južnem Michiganu.

South Bend
New Carlisle
Hudson Lake
Michigan City
Tremont
(the Dunes)
Gary
East Chicago
Hammond

Dobra zveza s Shore Line Motor Coach Company na postaji v Michigan City za

Benton Harbor
St. Joseph
Bridgman
Sawyer
Lakeside
Union Pier
New Buffalo
Grand Beach

Vlaki odhajajo iz Randolph St. I. C. postaje in se ustavljajo na Van Buren St., Roosevelt Rd., 53rd St. (Hyde Park) 63rd St. (Woodlawn) in Kensington (izvemši izrednega brzovlaka s jutraj in sveder, ki se ne ustavlja na 53rd St. in Kensington.)

Za vse informacije kličite Traffic Dept., Randolph 8200

Najboljše ugodnosti in postrežba za vse kraje čikaške okolice

Jelenski brzovlaki, izurjeni in postrežljivo vlakopremno osebje, mnogo udobnih postaj, pogosti vlaki redno ob času, redna zveza za avtobuse, jedilni in razvednilni voz. Je to prvovrstna postrežba na električni železnici v Chicagu kamorkoli se želite peljati. Nobenega pra-

vu. Odpotujete kadar se vam poljubi. Nobenih zaprek. Lahko najamete posebne voze, cel vlak ali pa avtobus za izlete. Za informacije se obrnite na Outing and Recreation Bureau (postrežba brezplačna) 72 W. Adams St., Tel. Randolph 8200.

REŽIMSKI AGENTJE NERVOZNI

(Podpisani je poslal sledeće v objavu tudi "Enakopravnosti".)

V Enakopravnosti z dne 8. aprila je bilo v uredniškem članku rečeno, da je nastal Jugoslavanski delavski svet na inicijativu Proletarčeve grupe. V pojasnilo navajam: Prvi poziv oziroma vabilo na sestanek in sodelovanje v odpor proti fašistični taktiki tukajšnjega jugoslavanskega konzula je poslal Jugoslavensko Prosvetno Udruženje, katero je pridruženje Jugoslavenskom Prosvetnom Savezu. Njihovo glasilo je hrvatski tednik "Novi Svet" v Chicagu. Njihov Savez ima somišljenike in postojanke v raznih hrvatskih naselbinah. Klub št. 1 je poslal na sestanek dva zastopnika. Ostali so bili od drugih organizacij. V Jugoslavanskem delavskem svetu takozvana "Proletarčeva grupa" ni večinski faktor, toda v njemu sodelujemo, ker soglašamo z njegovim programom. Izdal je poseben proglas na narod, katerega je med drugimi objavila tudi Enakopravnost s komentarjem v omenjenem članku.

Na dotični proglas je imela "Enakopravnost" z dne 15. aprila fanatičen odgovor, poln neresničnih trditve, s podpisom Frank Vidmarja, ki tudi zahteva nekaj protidogovorov.

Prvič, dotični Vidmarjev dopis ali "odgovor" je prozorno inspiriran po konzulu. Hvali čikaški protestni shod proti fašizmu, ki pa je bil v resnici shod, aranžiran od konzulovih ljudi, in na katerem je nastopil srbski oficir z navduševalnim govorom za kralja Aleksandra in "našo svobodno domovino" (Jugoslavijo). Ako bi bil to res shod jugoslavanskih organizacij v Chicagu proti fašizmu, bi pomenil veliko in resnično demonstracijo proti tiraniji Mussolinijeve vlade in njenim pomočnikom. Dotični shod pa je stvar več škodil kakor koristil.

"Velikanska jugoslavanska proslava", ki jo omenja dopisnik, je bila aranžirana ter prirejena popolnoma pod konzulovim vodstvom. Udeležence je dal fotografirati in tisto sliko so priobčili nekateri starokrajški listi. V uradnem zagrebškem listu je bil tudi brzojav, da čikaški Jugoslavi, zbrani na svoji proslavi 1. decembra, izrekajo svoje pozdrave in udanost svojemu kralju njegovemu veličanstvu Aleksandru itd.

Vse drugo, čemur pravi dopisnik združevalno delo, je v resnici razdruževalno. Dopisnikova tolažba o propadanju in nazadovanju socialistične grupe je slaba tolažba, ki mu je lahko samo v sanjah v uteho. Njegova trditve, da se je akcija za Jugoslavanski delavski svet začela radi obstanka Pro-

letarca, ne odgovarja niti malo resnici, kar lahko potrdi vsakdo, ki je bil na sejah in sestankih imenovane organizacije.

Nepošten je stavek, ki se glasi: "Po poročilih jugoslavanskih listov pred par tedni Proletarec sam odobrava diktaturo v Jugoslaviji." Dopisnik je to namena zapisal lažljivo, zato, da vzruža duhove in podpihuje sovražnosti. Ako bi imel podlago za to trditve, bi navedel citate in liste ter datume njihovih izdaj. Je žalostno, da se provokatorji tako lahko rinejo s svojimi izjavami v razne liste.

V dopisu je zopet napad name, češ, da sem se mudil avgušta lanske leto v uradu jugoslavanskega konzula ter odobral sedanji režim v Jugoslaviji. Stavek zaključuje: "Za par dolarjev bi prodali svojo dušo". Ako bi jaz lomil kopja za konzula, bi bil očitek o prodajanju na mestu. Tako pa je le umazano namigavanje, brez podlage resnic.

Piša, da sem obljubil, da se Proletarec v prihodnje izboljša, ako se mu spet pušči v Jugoslavijo. Jaz in konzul ne dolžava smernice Proletarcu, pač pa zbori JSZ. Leta 1930 v Detroitu je zbor sprejel posebno resolucijo, v kateri je določeno kakšno stališče naj zavzame z ozirom na Jugoslavijo.

Mora se ravnati po določbah, ki mu jih daje organizacija, zato je absurdno trditi, da sem komu obljuboval, da se bo Proletarec poboljšal, ako se ga pušči v stari kraj. Vidmar pravi, da se je to tudi zgodilo nekaj časa. Zdrav razum pove človeku, da bi jugoslavanska vlada tako ponudbo pozdravila in prepoved bi bila ukinjena. Konzul pač slabo vežba svoje igrance.

Vidmar, ali če kdo drugi piše v njegovem imenu, pravi, da nam je tukajšnji jugoslavanski konzul trn v peti. Ne on, pač pa nasprotujoče njegovim metodam pri propagandi za svojo državo, oziroma vlado, kajti te metode se od onih, ki se jih poslužujejo za slično propagando Mussolinijevi zastopniki, v ničemer ne razlikujejo.

Pravi dalje: "S svojim demokratičnim nastopom si je konzul pridobil maso," in nato tolmači, da nam to škoduje. Prvič, iz takih stavkov v omenjeni številki v Enakopravnosti razvidite, da je ves spis le propaganda za konzula ter njegovo politiko, nas pa napada, ker ne moremo in nečemo mirno gledati, da bi kdo pod kakršnokoli krinko zavajal naš narod v podaništvo in hlapčevstvo, katerega so mu že itak preveč

NE POZNA DEPRESIJE

Opica "Eleanor" in vse druge v zoologičnem vrtu v Bronxu, N. Y. so deležne velike pozornje, zdravniške nege in dobe vso predpisano hrano ter toniko, da vzdrže v newyorški klimi.

dolgo utepali v glavo v stari Avstro-Ogrski.

Dopis brani proglase konzulov, s katerimi kličejo naše fante na nabor. On ne vidi nič hudega v tem. Seveda ne, ker pač piše, kakor mu narekuje propaganda režimskih agentov.

Ako je stvar tako brez pomena, kakor jo on navaja, čemu potem grožnj? Kako jugoslavanska vlada smatra take proglase, vidi lahko vsakdo iz knjižice "Notice to Bearers of Passports", revidirana l. 1930 in izdana od državnega departmanta ameriške vlade. Pišite ponjo in jo pogledajte na 38. in 39. strani. V nji je napisane med drugim:

"Under those laws (of Yugoslavia) it would seem that the Yugoslav Government holds that a naturalized American citizen of Yugoslav origin, or the son of such a person, will not be recognized as an American citizen until he has performed military service... Persons returning from foreign residence before reaching the age of 27 are liable for the full term of military service..."

Tega si nisem izmislil jaz, nego je to prepisano iz knjižice, ki jo je izdala ameriška vlada in je na razpolago onim, ki mislijo potovati v inozemstvo ter drugim, če jo žele.

Ako vlada v starem kraju zdaj še ne nadleguje potnikov, ki se povračajo, to ne pomeni, da se je tej svoji dozdevni pravici odrekla. In kako bodo konzulovi propagandisti pojavnili to, da dobivajo ne kateri rokovi v Ameriki pisma, da naj svoje sinove pošljejo na nabor v konzulov urad?

Dopisnik hvali, koliko dobrega je že konzul storil za ljudi. Kakor jaz razumem, so konzuli plačani zato, da so izseljencem iz njihove države na uslugo in da jih v raznih zadevah s stari krajem ali tudi s tukajšnjimi oblastmi zastopajo. Plačevati mu stotake in celo tisočak na mesec bi bilo materalje denarja v vodo, če ne bi bil izseljencem, ko so še državljanji Jugoslavije, v nikako korist.

Če gre izseljenec h konzulu po vizo, mar mu konzul napravi dobroto? Ali če poskrbi, da potnikom neprilike z oblastmi v starem kraju olajša, mar ni to njegova dolžnost in v interesu dežele, katera ga plača? Sicer pa mi je znano, da si taki ljudje laste marsikakšno zaslugu, ki pripada drugim.

Dopisnik se norčuje tudi iz tiste italijanske deputacije, ki je šla v Washington, da pri vladi protestira proti naduti fašistični propagandi, s katero Mussolinijevi konzuli in drugi propagandisti begajo ameriške Italijane. Pravi, naj gremo še mi v Washington, da še nas sprejme sluga, torej vratar državnega tajnika, kakor se je po poročilih dogodilo italijanski deputaciji.

Ali vidite sličnost med enim in drugim v njihovih fašističnih željah? Ali je treba večje dokaza, v čigavem interesu je bil naročen in spisan dopis, kakor je omenjena sarkastična opazka o slugi ameriškega državnega tajnika?

Ko ima nad dve koloni propagande za konzulsko politiko, v imenu katere se pošiljajo v Beograd brzojavke udanosti, pa

Razbolena Španija išče izhod iz prošlosti

(Nadaljevanje s 1. strani.) Izvajanju socialnega programa strujah, ki si prizadevajo spraviti Španijo v soglasje z modernimi toki v ostalih kapitalističnih deželah. Velik sovražnik dinastije je bila provinca Katalonija, ki se je proglašala za republiko dan prej nego ostala Španija. Republikanska vlada v Madridu se je pogajala s katalonsko, ter jo pridobila, da ostane pod Španijo in se zadovolji z avtonomijo.

Kralj Alfonz je odšel iz dežele takoj ko se je proglašala za republiko. Spoznal je, da je v teh razmerah večina ljudstva proti njemu; ta sentiment je izrekel pred par tedni, ko so se vršile po vsi državi občinske volitve. Republikanske struje so postavile kandidate sporazumno in agitirale med ljudstvom s parolo, "glas za naše kandidate je glas za republiko."

Cerkev in druge monarhistične skupine so bile vsled tega prisiljene na geslo vzeti na znanje ter agitirati za monarhijo. Ljudstvo se je izrekelo za veliko večino proti njim, posebno v mestih. To je dalo republikancem pogum, da so od kralja odprto zahtevali, naj se umakne. Če ne gre prostovoljno, se bodo poslužili sile. In kralj je odšel. Zunaj Španije je izjavil, da se ni odpovedal prestolu, nego se je umaknil začasno rajše kot pa da bi prišla radi njega Španija v civilno vojno.

Ali on se zanaša, da pride še en plebiscit, kjer se bo o vprašanju republike ali monarhije direktno glasovalo, in takrat bo ljudstvo na njegovi strani, kakor zagotavlja časnikarjem. Najbolj priznana stališča napram republikanski španiji je pokazala Francija. Bila je med prvimi, ki je priznala novi režim. Tudi kralj Alfonz je našel začasno zavetje v Franciji.

Vlada mu je naročila, da naj se zadrži v svojim izjavah pametno, ker bi postal drugače Franciji nedobrodošel gost. Prvoten Alfonzov namen je bil, da odpojuje direktno v Anglijo, ker je po ženi v sorodstvu z angleškim dvorom, toda McDonaldova vlada si ne želi njegove prisotnosti, dokler se položaj ne razčisti.

Ameriška vlada je napram novemu režimu v Madridu zelo hladna. Nekaj tednov prej je posodila Morganova bančna zveza z odobritvijo Hooverjeve administracije kraljevi španski vladi \$38,000,000. Zdaj hoče ameriška vlada vedeti, če je nova republika voljna prevzeti obveznost za ta dolg. In razen tega želi, da nova vlada pojasni, kakšno je njeno stališče z ozirom na privatno lastnino. Ameriška vlada se je pokazala v tem slučaju za striktno kapitalističnega agenta in z vrhovno pokroviteljico kapitalističnega sistema.

Bodočnost republike v Španiji je veliko odvisna od zadržanja ameriške vlade. Ako bo novi vladi neiskrena ali celo sovražna, bo z gospodarskimi pritiski ter v zavezništvu s cerkvi skušala pripraviti špansko ljudstvo, da sprejme nazaj ubeglega kralja in zavrže republiko. Novi režim v Madridu so nekaj dni po prevratu priznale razne južno-ameriške republike, posebno one, ki niso pod absolutnim vplivom Morganove diplomacije.

Preobrat v Španiji ima v glavnem politični značaj. Ako izvede nova vlada ločitve cerkve od države, razlasti cerkev ter velepeseznike in razdeli zemljo med kmete, bo ta preobrat imel tudi veliko socialno vrednost. To pa bo vlada mogla izvesti le, če ji armada, ki je po tradicijah monarhistična, ostane lojalna, in ako bo imela zadostno oporo v ljudstvu. Pri

zaključni v slepilne svrhe dopis z besedami: "Naša nova domovina je ameriška republika in vsi državljani smo republikanci."

S tako barvo se zamorca ne pobeli. Republikanci ne sodelujejo na monarhističnih karnivalih, niti ne igrajo vloge slug kakemu konzulu, ki si hoče s svojo personalno politiko ustvariti lestvo do višjih pozicij. Charles Pogorelec.

izvajanju socialnega programa ji bo v največjo pomoč socialistična stranka.

Za zavezništvo španske republike tekmujejo razne dežele. Dasi je Španija le država takozvanega drugega reda, leži na važni strateški točki, je velika po obsegu in lahko v marsičem spremeni sedanje ravnesveje dežel v Evropi.

Kapitalistični in monarhistični interesi si zelo žele, da bi novo vlado spravili v nevarnost komunisti, ki so zdaj sicer še sibe element, toda tretja internacionala je baje poslala tja mnogo agentov, da bi organizirali komunistično revolucijo. Smatrajo, da komunisti ne bi uspeli, oslabil pa bi republiko in morda omogočili povratek reakciji.

Resnim in pametnim za smeh in kratek čas

(Nadaljevanje s 6. strani.) Do upustili. Premišljevali so o izdajanju koledarja in se globoko posvetovali. Po napornem, duha umornem razglabljanju so ugotovili, da je treba za tako knjigo precej stotakov, in kdo ve, če bi jih dobili nazaj. Ker je njihovega denarja škoda, so se spomnili dobre matere. Med seboj so zelo hudi, ker je jednota potrošila že mnogo tisočakov za knjige, ne da bi jih prodala članstvu in drugim rojakom. Ampak če treba še nekaj tisočakov, naj gredo k vragu, samo da bomo "socialistom škodovali."

Tudi nato so se spomnili, da je največja jugoslavanska podpornica organizacija, takratna HNZ., sedaj HBZ., izdala Koledar; ker se ji stvar ni obnesla, je izšel samo en letnik. Ali Andrej in Vidmar vendar ne vodita boja zoper rdečo nevarnost in rdeč koledar zato, da bi SNPJ kaj prihranila, nego, da z njenim denarjem škoduje "ajzenponarskemu socializmu". Ne gre se jima, da "oblečeta punčke" in se obvarujeta pohujšanja, nego, kako bi spravila na kant Proletarčev koledar. Franto Vidmar se je s tem pobahal v Svobodi in že drugič romal v Lyons in predložil tamkajšnjemu društvu iniciativno, s katero bi rad s pomočjo sv. Andreja Kobala odpravil koledar, ki prosvetljuje naš mili narod z "nagimi slikami".

Oba bosta imela vsled tega križarskega napora velike zasluzasluge, ki jih sv. Peter ob asistenci sv. Alojzija z lilijo nedolžnosti sprti zapisuje. Ko bo ta iniciativa sprejeta, bo samežljivi Franto predlagal članstvu, da začne SNPJ. izdajati mesečne zvezke o življenju svetnikov. Medtem se morda primeri, da postane Andrej doktor svetega pisma, pa se lahko sprejme še ena iniciativa, ki bo povečala odbor SNPJ. za enega člana. Njegova dolžnost bo, razpečavati knjigo o svetem življenju svetih mož, žen, fantov in deklet, nadalje, oblačiti gole sohe v muzejih in zakrivati slike žensk v muzejih, kadar bo ta ali oni član peljal skupino bratov in sester občudovati zastrto umetnost.

Jaz nisem kriv, ako ga "outs" lomijo. Sami naj gledajo, je rekel Poncij Pilat.—K. T.

ODRUGOM IN SIMPATIČARJEM V BARBERTONU IN OKOLICI. Seje kluba št. 232 JSZ. se vrše vsako drugo nedeljo v mesecu ob 10. dopoldne v dvorani društva "Domovina" na 14. cesti. Sodrugi, prihajajte redno na sejo in pridobivajte klubu novih članov, da na ta način ustvarimo močno postojanko J. S. Z. Somišljenike vabimo, da se nam pridružio. Socialistična stranka je v tej deželi edina delavska stranka s konstruktivnim programom, s katerim si delavstvo lahko pribori boljše bodočnost in končno osvoboditev iz mezne sužnosti.

20,000,000 avtov iz Fordove tovarne

Fordova tovarna avtomobilov se ponaša, da je do 14. aprila izgotovila že dvajset milijonov avtomobilov, vključivši truke. Onega, ki ima številko 20,000,000, so od vseh strani fotografirali v reklamo Fordovi tovarni in ga nato poslali v muzej, kjer stoji sporedno s prvimi Fordovim avtom, ki je v primeri s tem jako majhen, primitiven avto-voziček.

Padeč bančnih vlog

V 21 velikih bankah v New Yorku so vloge v prvem četrtletju 1931 padle za več kot eno milijardo dolarjev.

Prosvetna Matica J. S. Z.

V fond PROSVETNE MATICE J. S. Z. so vplačala društva, socialistični klubi in druge organizacije v mesecih jan., feb. in marc 1931 kot sledi:

Table with 2 columns: Številka in kraj društva, Skupaj. Lists various organizations and their contributions.

Table with 2 columns: Club name, Amount. Lists various clubs and their contributions.

Advertisement for 'AMERICA'S WAY OUT' by Norman Thomas. Includes a portrait of Norman Thomas and text describing the book's content and availability.

Advertisement for 'ROMAN HOLIDAY' by Upton Sinclair. Includes text describing the novel and its themes.

Large advertisement for a concert titled 'KONCERT "SAVE" V NEDELJO 26. APRILA V DVORANI SNPJ. CHICAGO, ILL. Vstopnice v predprodaji 75c. V petek 1. maja ob. 7:30 zvečer PRVOMAJSKA SLAVNOST KLUBA ŠT. 1 J. S. Z. Vstopnina 35c

INCOMES AND POWER

Income returns for 1929 show a trend in accord with the Socialist view of capitalistic development. Considered over a ten-year period incomes of a million dollars or more increased from 33 to 504. Moreover, the total amount of these incomes increased from \$77,078,139 in 1920 to \$1,185,135,330 or fifteen times the amount of ten years ago.

While the upper group of powerful kings thus increase in financial power the middle class, the salaried men, and wage workers reveal a decline. Incomes of less than \$5,000 in 1920 were over \$15,000,000,000 but in 1929 they declined to a little over \$8,000,000,000. In the lower incomes ranging at \$2,000 a year the decline is still more evident. In the same period these incomes declined from a little over \$4,000,000,000 to about \$1,500,000,000.

The significance of these figures is lost when we read a statement issued by the National Industrial Conference Board which declares that there was an increase in national wealth and income in the last fifteen years from 1914 to 1929 and that the per capita wealth of the nation is \$2,977. There was an increase in wealth and income, but when the income tax figures are studied they show that the upper capitalist and banking classes get the larger portion, and that the portion going to the middle class, the salaried class and the wage workers is less, much less than ten years ago.

The remorseless trend is a concentration of wealth and power into the hands of a small group. The middle classes decline in importance and the working class is more intensely exploited. An oligarchy of capital and finance more and more controls our economic life. That power must inevitably bring a struggle between it and the masses for mastery of the republic and its economic riches, a struggle between Capitalism and Socialism that will determine the future of the world.—The New Leader.

What Right Has Anyone to An Unearned Income?

The chief interest in the recommendation of the investigators of the joint congressional committee on internal revenue taxation—for higher exemptions on earned incomes—lies in the fact that it admits that the larger incomes are not earned.

It was a surprise to us when congress and the treasury department, several years ago, made the distinction between earned and unearned incomes. They did not draw the line very closely, and it must be admitted that there is no way in which it can be drawn exactly, but the fact that they drew it at all was surprising. Previous to that time it had been claimed that the tall incomes that run into the millions were earned by those who receive them. Now, even the treasury department, presided over by "the greatest secretary of the treasury since Alexander Hamilton", Andrew Mellon, sends out blanks in which the distinction between earned and unearned income is made.

In our opinion the exemptions in the federal income tax are already sufficient. The taxes in the lower brackets might be allowed to stand as they are, but the taxes in the higher brackets should be greatly increased, taking a part, at least, of those unearned incomes into the public treasury. The treasury faces a deficit of over half a billion dollars this year, and a similar deficit next year—hence this is no time to talk about reducing the income tax, nor to talk about not increasing it.

Since it is admitted that the higher incomes are unearned, we should like to ask President Hoover and Andrew Mellon and all of their supporters in the senate, in the house, in Wall Street and everywhere else, a pertinent question.

It is this: What right has anyone to an unearned income?

And that suggests another question. Since no one has any moral right to an unearned income, why not take those unearned incomes into the public treasury, by way of higher income taxation, and use the money to provide employment for the unemployed? —Milwaukee Leader.

Long Range Evils

The poisoning of the human soul by hatred, the darkening of the human mind by lies, and the hardening of the human heart by slaughter and destruction are evils that spread long after the guns have stopped.—George Bernard Shaw.

Practice Makes Perfect

Patrick—And whose funeral is that?
Michael—O'Reilly's.
Patrick—What? You don't mean to say that O'Reilly is dead?
Michael—You don't suppose they're just practicing on him, do you?

SOCIALISTS WIN IN SIX WISCONSIN CITIES

Additional steps toward complete Socialist control of Wisconsin were taken in the recent election. A Socialist mayor was elected in Racine, the second largest city in the state, and the Socialists re-elected the mayors of Manitowoc and Iola. In Milwaukee, a hard-fought battle for school directors leaves the Socialists lacking only one of a majority over the capitalist "non-partisans". One new school director was elected, and the one Socialist running for re-election was successful. In Sheboygan, two members of the county commission were elected, while in West Allis the Socialist candidate for re-election to the school board was first in the poll. Two county supervisors were elected for Racine county.

William Swoboda, newly elected mayor of Racine is only 33 years of age, and is a relative new comer to Racine politics. His victory is all the more remarkable because Racine has been known as the strongest Republican city in the state. Swoboda defeated George H. Herzog, former postmaster and long active in Racine political circles, by 1,860 votes. The total vote was 11,793 for the Socialist and 9,933 for the conservative.

Swoboda explained to the capitalist papers that the "30,000 new millionaires I found on my return from fifteen months overseas service started me studying Socialism."

For the eighth term, Martin Georgenson, Socialist mayor of Manitowoc was re-elected. His opponent lost by a margin of 3310 to 2748.

George Strehlow was re-elected to the Milwaukee school board, and William F. Buech was put on for the first time. Buech was at first reported defeated but a check of the vote showed him victory by 142 votes.

Mrs. Pauline Bernhardt was re-elected to the school board of West Allis, an industrial suburb of Milwaukee, and Emil Sommers and Otto Felbert are the two new supervisors in Racine county.

R. J. Anderson, mayor of Iola, was re-elected with three times as many votes as his opponent. No election was held in Beaver Dam, where Rae Weaver, the fifth Socialist mayor in Wisconsin holds office.

Students on Compulsory Military Training

Symbolical of the sincerity and vision of the thinking students of the nation, was the delegation of some 60 representing Columbia, Harvard, Yale, Johns Hopkins, Swarthmore, George Washington and other institutions who recently presented to senators and congressmen a protest against compulsory military training in colleges, signed since Christmas by over 10,000 students in 55 universities and colleges. The presentation was made to Senator Frazier who with Senators Nye, Blaine, La Follette, Brookhart, Norris and Hefflin voted against federal appropriation for this purpose, and to the since deceased Congressman Cooper of Wisconsin, who with 58 other members of the house also opposed it.

The petition, of which the students expect to get 100,000 signatures within the year, and which they termed a "mandate", states the signers are opposed to compulsory military training in colleges because they believe that military courses "tend" to "teach doctrines contrary to the principles of the American government and seek to idealize war and to inculcate a spirit of unquestioning military obedience which is an emotional armament of war," and "insistence upon the compulsory feature of military training indicates that the majority of student opinion stands opposed to it and constitutes its own confession of failure."—The People's Lobby.

Woman's Changing Voice

Within the last 20 years there has been a surprising change in women's voices. The average female voice has become several degrees deeper than it was earlier in the century—or in the last century for that matter. Doctors attest to this.

At first glance some unkind person might say that cigarette smoking is responsible. Another unthinking individual may say it's women's advent in politics. But the real truth of the matter, as the medical profession sees it, is that the doing away with corsets has freed the abdominal muscles to permit women to talk as deeply as they are now able to breathe. When they were all "laced in" they had to use mouth tones.—The Pathfinder.

Practice Makes Perfect

Patrick—And whose funeral is that?
Michael—O'Reilly's.
Patrick—What? You don't mean to say that O'Reilly is dead?
Michael—You don't suppose they're just practicing on him, do you?

SEARCHLIGHT

By Donald J. Lotrich

Another monarch has terminated his reign. King Alphonso decided that the risk was too great to remain in possession of the Spanish throne, so he packed up his belongings and fled to France followed by the Queen and the rest of the royal family. And so his downfall will go down into history as perhaps one of the most unusual, in that no blood was shed. That the sentiment of the people of Spain was unfavorable to the king was clearly shown in the elections preceding the departure. The new republic was hailed with joy by the workers throughout the world, even the capitalist newspapers wept for Alphonso. The power of the workers was clearly displayed and again demonstrated what power the workers hold and what they can do if they only will.

The new government should be a haven compared to the former tyranny of the king and his monarchial rulers.

"Everything comes out in the wash." At least that's been said oftener than we could count. In the stories of the flight of the Spanish King the newspapers carried information about each member of the royal family, about every illness and every like and dislike. They didn't suppress or deny that the royal family was a degenerate one; an ailing and weak one, handed down from the queens parents. And to think that they have been allowed to rule and govern so many people when there are thousands of healthy "brains" and more capable citizens. The tradition of kings and rulers has been handed down through the centuries and the past two decades have seen many of them go to the "boards". It is a sign that the masses are becoming more susceptible to the knowledge and just demands of the workers.

What about the remaining kings? How may their feelings be affected by this last dethronement? They must have a feeling that their days are numbered, too. How else can they feel? And how about our own "capitalist Captains"; how much longer will they keep the working class in suppression? How much longer will they keep the unemployed begging? Until the unemployed learn to use their power and overthrow these lords just as the Spaniards did to their king. Without bloodshed. That's why we Socialists are struggling and striving to organize the workers and to prepare them for the jobs which they should rightfully have. We too hail the victory of the Spaniards and hope that all the rest of the monarchs will follow Alfonso soon.

The Cook County Socialists are staging a monstrous May Day rally on Friday May First at the Ashland Auditorium. As previously explained, Socialist Club No. 1 JSF, because of the yearly contracts will be unable to participate in the County meeting.

We are told that the County rally will be the first large rejuvenation meeting since the days of Gene Debs and hope that it will be a success thru and thru.

When a parent objects to his daughters suitor what is there for them to do? Among simple yet beautiful songs the couple we have in mind arrange to prey upon the weakness of the objectionable parent and place him into a predicament where a no is changed into a willing yes. We invite and urge our friends to attend Savas Concert Sunday April 26 at the SNPJ Hall. Johnny Kochevar's boys will play after the performance. A full house will manifest appreciation for Savas unceasing efforts to bring good music and songs to our people. We hope to see many young folks there too, as the Operetta will be in English.

Each year Socialist Club No. 1 JSF observes May Day appropriately. And each year we have had an improvement in the attendance. If we are to judge by past records the SNPJ Hall on Friday May First will be packed for this years observance by our club. A fitting program embodying song, recitations, addresses and a play are to be staged. You Jugoslavs must show your solidarity by being present. Times are hard, but not too hard to keep you away from this mixed program.—There will be dancing too.

The next meeting of Socialist club No. 1 JSF will be held Friday April 24 at the SNPJ Hall. A full attendance is urged.—On Saturday April 25 a benefit basketball game between the Kenosha, Wis. Stalwart lodge and the Pioneer lodge Chicago has been scheduled at the Farragut Junior High School gym. The entire proceeds will go into the unemployed fund of the Chicago District Federation of SNPJ under whose auspices the match has been staged.

Several of our active comrades from Detroit, Michigan stopped in Chicago on their way to Kenosha, Wis last Friday and Saturday, to tell us of their conditions. They were bound for the national basketball championships of the SNPJ (girls division). The Detroit Young American girls, managed by comrade

Andrew Grum Jr., were contenders. Comrades William Travnik, Rudolph Bernik, Mary Bernik and Agnes Ob-luck were among them.

Louis Emmerson, the republican Governor of Illinois has vetoed a prohibition repealer for Illinois. He has done this in the face of an overwhelming referendum vote for the measure. To us Socialists this is nothing new. People and politicians who dare to throw Socialist, and their minority parties from the ballots in the second largest city of the country are also capable of defying the large number of decent citizens who have found that prohibition has done nothing for the decent citizens but has made graft, crime, and vice more plentiful. You can be assured that nothing of the kind could happen under an honest administration. The will of the people is not respected. Much less in the will of the people fulfilled. Surely not the people didn't wish for the hard times we are in. Nevertheless they were pushed upon them. All of these irregularities, however, will hasten the doom of the irresponsible and grafting politicians and the exploiting masters.

May-Day Celebration in Ashland Auditorium

The biggest Socialist May Day Demonstration in the history of the city, that is the slogan of the Chicago comrades who are now concluding their arrangements for the affair.

A rich musical program; a splendid array of eloquent speakers, among them comrades Adolph Germer, Fred D. Warren, Dr. Z. Lorber and Clarence Senior will make the holiday meeting both enjoyable and inspiring.

The large Ashland Auditorium on Ashland Blvd. and Van Buren Sts. capable of holding over 4000 people is certain to be packed to capacity on Friday night.

A brigade of Ypsils, Young Circle-lytes and comrades are distributing 20,000 handbills in front of factories, shops and theatres. Widespread publicity in the press and on the air is being secured. All literature being sent out by the County Office bears the stamp "Celebrate May Day at the Ashland Auditorium." All correspondence of all party members bears the inscription on the envelopes. Sympathetic Unions and Labor Organizations are being canvassed. No effort is being spared to make sure that the May Day meeting will be a thrilling exhibition of Workers Solidarity.

Meyer Halushka.

Of One Mind

Customer—I'd like to see some good second-hand cars.
Salesman—So would I.

THE TIRELESS TREE DRAINERS

All taxes are paid directly or indirectly by the people.

"AMERICA'S WAY OUT"

Norman Thomas has made public a book which may be taken as the formal restatement of American Socialist policy under the changed conditions of the post-war times. The book has been receiving a great deal of notice in the public press. It is reported to be selling quite well. Three circumstances are making for the wide public interest in the book. There is, in the first place, the present critical economic situation of the country and people are eager to hear a new word that may hold out a promise of a way out. Mr. Thomas' book bears the title: America's Way Out. Then, it has been known for some time that Socialists have been actively engaged in revising their ways and manner of thought under the changed conditions of politics, economics, and life generally since the days of the war, and this book obviously gives expression to the result. In a sense, this is the revised bible of American socialism. Lastly, there is the interest in the personality of the author, who has rapidly gone up in public esteem as the leader of the Socialist Party, that makes for interest in his book. Since Debs died there was a vacant place in the leadership of the party. There have been prominent men, well-known and highly regarded within the organization, but only Mr. Thomas has achieved to a degree the all-American popularity of E. V. Debs.

—J. B. S. Hardman.

Wisconsin Victories Show Party Opportunity

Election victories in several Wisconsin cities are seen by Mayor Daniel W. Hoan of Milwaukee as an indication of what the Socialist party can do if it only could raise the very necessary money to pay its small expenses. He called attention to the need for every member and sympathizer contributing to the Socialism Forward Drive if the local, state and national organizations were not to be crippled for the year.

"The tremendous vote polled for Milwaukee school board candidates and the election of two of them, the election of a Socialist mayor of Racine, the second largest city in Wisconsin, and the re-election of Mayors Jorgenson and Anderson in Manitowoc and Iola, are indications of the enormous amount of work that can be accomplished by the Socialist party if it will but get more active and take advantage of the wonderful opportunity now presented to us," Mayor Hoan said in a statement issued thru the Socialism Forward Drive headquarters.

"The people are ready to hear the message of Socialism if we can only get Socialists and sympathizers to donate sufficient funds to cover the expenses of getting out literature, renting halls, and sending out organizers."

LEARN FROM THE SEEDS

We are told by economists that the national wealth of the United States has increased 33 per cent in fifteen years or a little over two per cent a year.

Whereupon the toady press breaks out in paeans of praise upon our wonderful capacity for wealth production. "Ever two per cent is nothing to be ashamed of," it says.

What the annual increase of wealth might be, but for the asinine waste due to our competitive system, we are never told.

We have repeatedly pointed out the loss of national wealth due to unemployment. And the loss of national wealth due to ignorance and ill health and crime.

But there is yet a far greater loss than any of these. Of the approximately 45 million people engaged in gainful occupations, about 10 million are in agriculture, 13 million in manufacture and 13 and one-half million in trade. The remainder are engaged in mining, professional and domestic service.

The division is far too crude to base accurate calculations upon. "Gainful occupations" does not mean useful occupations. We have reasons to believe that the useful work of our country is done by no more than one-half of those engaged in gainful occupations. The balance of those gaining a living are making it at some one or another of the many "rackets" and parasitic vocations.

We hold that only two per cent wealth increase a year is everything we should be ashamed of. With intelligent organization of our social ability we should be able to double our national wealth every few years.

Instead of braying over a two per cent wealth increase a year, go to the mustard seed and learn—Thou Capitalist Asses.—Milwaukee Leader.

WHITHER?

A bare and ugly fact stares into our collective face in this capitalist world: the old order is bankrupt. It has not exactly collapsed but it no longer seems to be able to do business in the old fashion. Unpaid bills are accumulating. A wealth of goods has been produced but we have also produced a poverty stricken consumer. There is machinery sufficient to turn out a day's work in a few hours, but we keep a large part of the people at work unduly long hours and the rest of them go entirely unemployed suffering misery and hunger. The problem is whether this old system can be propped up or something else is to come in its stead, and if so, what it is going to be and how will it come.—Advance.

Bohemian Federation

The Bohemian Federation is showing the same signs of growth and renewal of intense activity as almost all the federations and states. A recent meeting in Chicago adopted a new proclamation of principles, reorganized the administrative machinery, arranged for a national conference of the Federation and the fraternal athletic groups in Cleveland in July, and is planning a Bohemian Socialist excursion to Prague for the Workers Olympiad in 1933. Charles Glaser continues as secretary.